

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Diplomová práce**

**Problematika mezilidských vztahů  
ve vybraných dílech Jean-Paul Sartra  
a Alberta Camuse**

**Petra Vaindlová**

Plzeň 2013

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra filozofie

**Studijní program Humanitní studia**

**Studijní obor Evropská kulturní studia**

**Diplomová práce**

**Problematika mezilidských vztahů  
ve vybraných dílech Jean-Paul Sartra  
a Alberta Camuse**

**Petra Vaindlová**

*Vedoucí práce:*

Mgr. Eduard Neupauer Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2013*

.....

## OBSAH

<b>1 ÚVOD</b> .....	<b>1</b>
<b>2 JEAN-PAUL SARTRE</b> .....	<b>3</b>
<b>2.1 Životopis</b> .....	<b>3</b>
<b>2.2 Problematika mezilidských vztahů ve vybraných dílech     Jean-Paul Sartra</b> .....	<b>7</b>
2.2.1 Nevolnost.....	7
2.2.1.1 Mezilidské vztahy v knize Nevolnost .....	11
2.2.1.1.1 Láska v knize Nevolnost .....	13
2.2.1.1.2 Přátelství v knize Nevolnost.....	18
2.2.2 S vyloučením veřejnosti.....	21
2.2.3 Zed' .....	32
<b>3 ALBERT CAMUS</b> .....	<b>39</b>
<b>3.1 Životopis</b> .....	<b>39</b>
<b>3.2 Problematika mezilidských vztahů ve vybraných dílech Alberta     Camuse</b> .....	<b>42</b>
3.2.1 Cizinec.....	42
3.2.1.1 Mezilidské vztahy v knize Cizinec.....	46
3.2.1.2 Láska v knize Cizinec .....	51
3.2.1.3 Přátelství v knize Cizinec.....	56
3.2.2 Mor .....	59
3.2.2.1 Mezilidské vztahy v knize Mor .....	64
3.2.2.2 Rozbor jednotlivých postav v rámci mezilidských vztahů .....	69
3.2.3 Caligula.....	77
3.2.3.1 Mezilidské vztahy v knize Caligula .....	80
<b>4 KOMPARACE</b> .....	<b>85</b>

<b>5 ZÁVĚR.....</b>	<b>88</b>
<b>6 RESUMÉ .....</b>	<b>90</b>
<b>7 LITERATURA.....</b>	<b>90</b>

# 1 ÚVOD

Cílem mojí práce je zachycení problematiky mezilidských vztahů u dvou významných představitelů francouzského existencialismu: Alberta Camuse a Jeana-Paula Sartra. Toto chci dokázat prostřednictvím zkoumání jejich vybraných děl. Zvolila jsem u každého autora tři různé literární útvary, tedy povídku, román a divadelní hru. Primárně se zaměřuji na zásadní díla autorů, tedy na Cizince a Mor u Alberta Camuse a Nevolnost a S vyloučením veřejnosti u Jean-Paula Sartra. Těmto knihám věnuji největší pozornost, neboť se v nich, podle mého, objevuje nejvíce filozofických problémů týkajících se mezilidských vztahů. Již okrajověji se zabývám divadelní hrou Caligula a povídkou Zeď. Vzhledem k jejich rozsahu a také méně detailnímu popisu problematiky mezilidských vztahů nejsou k důkladnému rozboru vhodné. Obsahem mé práce jsou tedy primárně přístupy těchto filozofů týkajících se mezilidských vztahů. Ostatním problémům se věnuji pouze do té míry, do níž je to nezbytné nutné pro osvětlení problémů vztahů mezi lidmi. Pro existencialistické myšlení je společně s dalšími ohledy, problém mezilidských vztahů klíčový. Způsob, jakým lidé spolu koexistují, je v hlavním zájmu obou autorů.

Mezilidské vztahy tvoří pro člověka základní složku jeho života. Vztahy s ostatními lidmi provázejí člověka od narození až po smrt. V lidské společnosti nelze žít bez interakce s dalšími lidmi, i při snaze toto odmítnout, ostatní ignorovat, stejně tomu nelze uniknout. Člověk působí nějakým způsobem na ostatní, i když si toho vůbec není vědom, to že žije ve společnosti ostatních lidí, je již samo o sobě jasný důkazem, že se žádným, byť jen elementárním, mezilidským vztahům nemůže vyhnout. Jak je ukázáno u obou autorů, je to, jak je člověk ostatními ve společnosti chápán, důležité k jeho vlastnímu sebeurčení. Člověk je v podstatě takový, jak se jeví ostatním, hraje nějakou sociální roli, je určen tím,

v jaké skupině lidí se nachází, způsob jakým s nimi musí komunikovat, plní očekávání ostatních. Otázka mezilidských vztahů je podle mého stejně důležitá jako otázka po smyslu lidské existence. V podstatě jsou obě otázky poměrně provázané, mezilidské vztahy, přátelství či láska mohou být pro někoho právě oním osobním smyslem života.

Existenciální otázky se objevují již v dílech některých dřívějších spisovatelů a filozofů. Za inspirátora existencialismu ve filosofii bývá považován Søren Kierkegaard. V podstatě by se dalo říct, že existencialismus se paralelně vyvíjí v Německu a ve Francii. Hlavními a nejdůležitějšími představiteli v Německu jsou Karl Jaspers a Martin Heidegger.

Ke své práci jsem čerpala zejména z primární literatury, tedy románů, divadelních her a povídek obou autorů. Všechna mnou zvolená díla mají zásadní význam pro pojetí mezilidských vztahů u jejich autorů. Dále jsem čerpala ze sekundární literatury a to z knih, které obsahují komentáře k těmto dvěma filozofům. Ve své práci se zaměřuji především na literární stránku určené problematiky, pomocí které se dostávám k filozofickému pohledu autorů na problematiku vztahů. U existenciálních autorů je propojení filozofie a literatury silné a v podstatě neoddělitelné. Pro životopisy Camuse a Sartra jsem použila elektronických zdrojů.

## 2 JEAN- PAUL SARTRE

### 2.1 Životopis

Jean-Paul Sartre se narodil 21. června 1905 v Paříži jako jediné dítě Jeanu-Baptistu Sartrovi a Anne-Marie Sartrové. Oba dva pocházeli ze slavných rodin. Jean-Baptiste byl synem Eymarda Sartra, venkovského lékaře, jenž působil v regionu Dordogne. Eymard napsal několik textů. Sartrova matka byla sestřenicí Alberta Schweitzera.

Anne-Marie Schweitzerová byla dcerou Charlese Schweitzera. Ten publikoval několik textů o náboženství, filozofii a jazycích. To, že oba Sartrovi dědečkové byli spisovatelé, jako by jej předurčilo, aby sám začal psát.

Když se Jean-Paul Charles Aymard Sartre narodil, jeho otec byl pryč na vojenské misi, kde během cesty do Číny onemocněl. Nemoc jej přinutila odejít z armády. Rodina se přestěhovala na farmu poblíž domu jeho rodičů. Zemřel 17. září 1906. Po jeho smrti se Anne-Marie se synem přestěhovala do domu jejích rodičů. Její otec byl přísný muž. Pobyt v domě prarodičů Sartra výrazně ovlivnil. Sartre byl vychováván jak matkou, tak dědem. Přístup obou byl však rozdílný. Charlesovi vadilo, že se Jean-Paul chová spíše jako dívka. Jednoho dne mu nechal ostříhat vlasy. Anne-Marie toto špatně snášela. Jako dítě nebyl Sartre příliš hezký. Jeho vrstevníci si z něho často dělali objekt svých urážek. Začali se u něho objevovat znaky pomstychtivé a nenávistné osobnosti. Jeho útěchou bylo přesvědčení, že je chytřejší než ostatní. Tuto inteligenci objevil jeho dědeček a snažil se jej učit. V osmi letech se objevily Sartrovy první pokusy o psaní. Po vypuknutí první světové války napsal povídku z válečného prostředí. Na podzim 1915 nastoupil na Lyceum Henryho IV.



Jeho matka se znovu vdala, když mu bylo dvanáct. Jeho nevlastní otec byl z nižší třídy, v roce 1917 se přestěhovali do La Rochele, kde pracoval jako vojenský dodavatel. Ze Sartra se stal rebel, neustále se dostával do potíží. Rodiče se začali strachovat, že se z něj stane zloděj. Když ukradl peníze z matčina pokoje, bylo to pro jeho nevlastního otce příliš. Sartre byl poslán zpět do Paříže, kde se seznámil s Paulem-Yvesem Nizanem. Stali se nerozlučnými přáteli. Na podzim roku 1922 společně přestoupili na Lyceum Ludvíka Velikého, které bylo považováno za jedno z nejlepších ve Francii. Vztah mezi Sartrem a Nizanem byl těžko postihnutelný. Dalo by se dokonce říci, že ze Sartrovy strany se jednalo o cit podobný lásce. Vzhledem k jejich odporu k čemukoliv tradičnímu a autoritativnímu, přestoupili na École Normale Supérieure, institutu vyššího vzdělání, které sloužilo jako základ pro významné francouzské myslitele a intelektuály. Sartre byl ovlivněn mnoha aspekty západní filozofie včetně myšlenek Immanuela Kanta, Georga Wilhelma Friedricha Hegela a Martina Heideggera.

V novém prostředí se stal Nizan politicky angažovaným. Sartre se připojil ke skupině, v níž byl Nizan, a která byla známa svými radikálními názory. V prvním roce studia byl Sartre jedním z pěti studentů, kteří se věnovali filozofii. Ta v té době nebyla populární. Sartre přečetl stovky knih, čímž získal velký přehled. Byl rád středem pozornosti, poukazoval na svoji sečtělost a inteligenci. Raději byl terčem posměchu, než aby byl ignorován.<sup>1</sup> Ve 20. letech se začal zajímat o filozofii, poté, co si přečetl Bergsonovo dílo *Essay on the immediate data of consciousness*.<sup>2</sup> V roce 1925 se zamiloval do Simone-Camille Sansové. V prosinci roku 1926 navštívila na týden Sartra v Paříži. Rozešli se o dva roky později. Na jejím základu Sartre později vytvořil postavu Anny z novely *Nevolnost*. V tom samém roce Sartre neuspěl u závěrečné zkoušky. To se ukázalo pro jeho

---

<sup>1</sup> <http://www.tameri.com/csw/exist/sartre.shtml>

<sup>2</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul\\_Sartre](http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre)

další život podstatným. V období, kdy se připravoval na opravné zkoušky, se seznámil se Simone de Beauvoirovou. Jejich přátelství trvalo po celý zbytek Sartrova života. V podstatě spolu udržovali poměr, ovšem paralelně měli oba i jiné vztahy. Doktorát z filozofie na École normale supérieure obdržel v roce 1929. Od tohoto roku sloužil Sartre osmnáct měsíců ve francouzské armádě. Po návratu získal místo na lyceu v Le Havru v severozápadní Francii. V té době se začíná zabývat fenomenologií. V roce 1933 odjíždí do Berlína, kde chodí na přednášky Edmunda Husserla. Po roce se vrátil zpět do Francie.

V roce 1935 experimentoval Sartre s meskalinem, následkem čehož trpěl rok halucinacemi. V roce 1938 vyšla novela Nevolnost. Na začátku druhé světové války vstoupil Sartre do armády. Sloužil v meteorologické službě. V červnu roku 1940 byl zajat. V zajetí se věnoval psaní. To, co zde vytvořil, se stalo základem pozdějšího díla *Bytí a nicota*.<sup>3</sup> Zde rovněž napsal svou první divadelní hru. Vzhledem k jeho špatnému zdravotnímu stavu byl propuštěn v roce 1941. Vrátil se do Paříže, kde se stal členem francouzského hnutí odporu a stál u vzniku organizace Socialismus a svoboda. Zde se setkal s Albertem Camusem.<sup>4</sup>

V roce 1943 se v Paříži hraje Sartrova antifašistická divadelní hra *Mouchy*. Po skončení druhé světové války se stal editorem *Časopisu Moderní doba*. V této době začíná formulovat svoji existencialistickou koncepci.

Postupem času se termín existencialismus stává populárním. Sartre začíná tuto filozofii zvolna opouštět. Obracejí se k Marxismu. Vliv na to má i Maurice Merleau-Ponty. Sartre podporuje ruský komunismus, přestože se nikdy nestal členem komunistické strany, tento fakt společně s tím, že Camus vydává knihu *Člověk revoltující*, vede ke konci jejich

---

<sup>3</sup> <http://www.tameri.com/csw/exist/sartre.shtml>

<sup>4</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul\\_Sartre](http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre)

přátelství. V roce 1960 je vydána Sartrova kniha Kritika dialektického rozumu, která je obhajobou Marxismu. Sartre hrál hlavní úlohu v protestech proti francouzskému kolonialismu v Alžírsku. Stal se nejspíše nejdůležitějším zastáncem Alžírské války za nezávislost. Měl také alžírskou milenku, která se v roce 1965 stala jeho adoptivní dcerou. Vystupoval také jako odpůrce vietnamské války a společně s Bertrendem Russellem a jinými zorganizoval tribunál zamýšlející soudit americké válečné zločiny, který je znám jako Russellův tribunál. Jako sympatizant komunismu strávil téměř celý zbytek života pokusy spojit svoje existenciální myšlenky o sebedeterminaci s komunistickými principy.

Na konci sedmdesátých let má zdravotní potíže, kouří, pije a užívá amfetaminy. V roce 1980 umírá.<sup>5</sup>

---

<sup>5</sup> <http://www.tameri.com/csw/exist/sartre.shtml>

## 2.2 Problematika mezilidských vztahů ve vybraných dílech Jean-Paula Sartra

### 2.2.1 Nevolnost

*„Tyto sešity byly nalezeny v písemné pozůstalosti Antoina Roquentina. Vydáváme je bez jediné změny. První stránka není datována...“<sup>6</sup>*

Nevolnost uvedena tímto upozorněním vydavatelů, je opravdu koncipována deníkovou formou. Jedná se o zachycení dnů a pocitů Antoina Roquentina. Celá kniha je vlastně mystifikací, již představuje deník, který byl údajně nalezen v jeho pozůstalosti. Antoine je v období, kdy se celý příběh odehrává, po době, kterou strávil na cestách po střední Evropě, Severní Africe a na Dálném východě, již tři roky usazen v Bouville, kde plánoval dokončit své historické bádání o markýzi de Rollebon.

Poznámky, ve kterých je vydavatelem napsáno, které slovo bylo vynechané či nečitelné, ještě více podtrhují Sartrův záměr. Tím je to, aby čtenář příběh opravdu pojímal jako deník, jako zachycení postupného Roquentinova úpadku a odcizení se od společnosti, jeho snahu vymanit se z absurdna. Příběh je psán v první osobě, kapitoly jsou místo názvu označeny denní dobou. Antoine je svou podstatou světoběžníkem, avšak i přes svůj dobrodružně laděný život má problémy se svojí existencí. Na začátku jeho deníku ho poprvé postihne „nevolnost“, jakýsi stav rozmlžení světa a naprosté změny, kdy se před jeho očima zjevuje čirá existence, podstata věcí, jako taková a útočí na jeho smysly. Tento stav ho přepadne ve chvíli, kdy na břehu moře uchopí do ruky oblázek, ale pocítí, že tento kámen je jiný než by měl být. Jeho stavy se postupem času prohlubují, až dospějí ke konečnému Antoinovu poznání, že existence je

---

<sup>6</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 219

čirá a nepojmenovatelná věc, která bují, mění se a nemá žádný smysl. Toto poznání ústí do nevyhnutelné úzkosti. Také se od toho odvíjí jeho vztahy s lidmi.

Antoine si své zvláštní a podivné pocity zapisuje téměř každý den. Zpočátku jsou mezi zápisy odmlky i několik dnů, jak Antoine svůj nový stav odmítá, avšak v průběhu knihy jsou zápisy mnohem častější a rozděleny i přesně podle denní doby. Roquentin, navzdory svým zvláštním stavům, se již od počátku nepokládá za blázna, on ve svých očích blázen není. Ale přeci jen si uvědomuje, že se s ním něco děje, něco zvláštního, ona nevolnost ho začíná zvolna pohlcovat, projevuje se to v tom, jak pohlíží sám na sebe, na své tělo a také na ostatní. Chápe, že je jeho chování, vnímání ostatních a sebe sama jiné, mění se tak, jak se hlouběji propadá do svých stavů.

Antoine Roquentin zcestovalý mladík, který měl vždy u žen úspěch, náhle ztratí smysl života, nebo spíše si uvědomí, že nikdy žádný neměl, že jeho život a nejspíše i životy všech ostatních lidí tento hlubší smysl postrádají. Ano lidé žijí životy a něčím je vyplňují, různou činností, starostmi a mezilidskými vztahy, ale tyto všechny aktivity v obecné rovině nemají vlastně žádný smysl, žádnou hodnotu, jsou jen vyplnění času. Sartrův popis Roquentinova procitnutí a uvědomění si absurdna, se v podstatě shoduje s Camusovým pojetím absurdna. Pro oba je absurdní lidský život, vyplněn jen drobnými cíli, člověk se těší většinou na věci vzdálené, vystudování školy nebo důchod a ve chvíli, kdy jich dosáhnou, zjistí, že se nic nezměnilo. Nadále je jejich život stejně prázdný a nyní i bezcílný. Nyní přichází uvědomění si absurdity svého života i absurdity vlastní. A zároveň zamyšlení se nad svou existencí a nad smyslem existence vůbec.

*„...absurdní člověk chápe, že až dosud byl vázán oním postulátem svobody a z této iluze žil. V jistém smyslu ho to spoutávalo. Pokud si*

*představoval nějaký smysl života, podřizoval se požadavkům cíle, jehož měl dosáhnout, a tak se stával otrokem vlastní svobody.“<sup>7</sup>*

Přesně tímto způsobem dochází Antoine k uvědomění si absurdna svého života. „Nevolnost“, jak on sám nazývá ty stavy, kdy si uvědomuje bezcílnost a zbytečnost lidské existence, ho zvolna prostupuje. Z počátku se ji snaží odmítnout, najít si nějaký, jakýkoliv jiný cíl, kupříkladu psaní historické práce o panu de Rollebon. Ale i toto ho nudí, nenaplní. Antoine bezcílně bloumá, pokouší se dát svému absurdnímu životu nějaký vyšší řád. To ovšem nejde, neboť on sám si uvědomuje, že žádný takový není.

*„Nedobry pocit pretrval v jiné formě: pripravoval jsem svůj talent, nic nemůže být lepšího. Ale k čemu? Lidé mě potřebují: pro co? Mým neštěstím bylo, že jsem si kladl otázky o své úloze a o svém určení. Ptal jsem se: „Oč vlastně jde?“ a okamžitě se mi všechno zdálo ztraceno. Nešlo o nic.“<sup>8</sup>*

Právě tuto situaci, kterou popisuje J. P. Sartre ve svém díle Slova, prožívá Antoine v Nevolnosti. Autor tedy zjevně cítí s Antoinem určité souznění, něco, co je jim společně blízké, neboť Sartre by nemohl Antoinovi „stavy nevolnosti“ popsat tak dokonale, kdyby sám něco takové, alespoň v mírném provedení neprožil. Ovšem Sartre, jak popisuje ve Slovech, si byl jistý, čím chce být, že chce psát, být obdivovaný, slavný. Antoine se všech těchto běžných a pro něho přízemních tužeb vzdal, možná by je chtěl znovu oživit, cítit tak jako ostatní, ale nejde mu to. Poznání svého bezcílného absurdního života ho naprosto změnilo, nedalo mu žádnou možnost pokračovat dál ve staré formě existence, ve

---

<sup>7</sup> Camus, A. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 81

<sup>8</sup> Sartre, J. P. *Slova*. s. 147

svém životě. „*Nemám už chuť pracovat, nemohu už nic dělat, jen čekat na noc*“<sup>9</sup>

Psaní bylo pro něho poslední možností uchovat si svůj život, dát mu nějaký smysl, potvrdit sám před sebou svoji existenci. Ale není toho schopen, nemůže tvořit, nemůže psát, nyní tedy neví, co si má počít se svým životem, se svojí existencí. Má problém i vidět sám sebe, svoji tvář. Nevidí ji celkově jako obraz, ale rozdělenou na malé části, rozpadlou na atomy. „*Možná že nelze pochopit vlastní tvář. Nebo je to proto, že jsem sám? Lidé žijící ve společnosti se naučili vidět se v zrcadlech tak, jak je vidí jejich přátelé. Já nemám přátele: je snad proto mé maso tak nahé?*“<sup>10</sup>

Samota je důsledkem „nevolnosti“, ne její příčinou, tak to alespoň u Antoina působí. Antoine se svými stavy lidem odcizuje, neboť je z jejich strany nepochopen. Člověk, který je skryt v absurdnu, neuvědomuje si ho a žije si v něm svůj život, není schopen pochopit Antoinovu snahu, pokus o revoltu proti absurdnu, jeho naprosté odmítnutí běžných činností, interakcí. „*Tak mě napadlo, že si tu všichni, jak tu jsme, pojídáme a popijíme, abychom uchovali svou vzácnou existenci, a přitom není žádný, ale žádný důvod proč existovat.*“<sup>11</sup> Tuto skepsi autor v díle stále prohlubuje, Antoine nemá nic, nikoho, pro koho by žil, je zde znát jeho snaha, najít si, blízkou spřízněnou duši. To se však nestává, všichni z jeho okolí, pro něho ztrácí smysl, stejně jako život sám. Existence, která se stále opakuje, není ničím důležitá, podstatná, a v této existenci nejsou ani vztahy, ani jiní lidé důležití.

„*Ale nač,*“ napadlo mě, „*nač tolik existencí, když si všechny jsou podobné?*“<sup>12</sup>

---

<sup>9</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 243

<sup>10</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 243

<sup>11</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 371

<sup>12</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 400

Existence, čirá existence beze smyslu, to je to, co Antoina obklopuje, kypí kolem něho a on není schopen se s ní vyrovnat, pochopit její smysl. Všechno živé, všichni lidé jsou čirou existencí, kterou se snaží vyplnit něčím smysluplným, což je však jen více noří do absurdity. Podle Antoina jsou všichni lidé stejní, všichni zajatí ve svých absurdních životech, z kterých není úniku. Uvědomění si své situace a možnosti následné revolty, je jen chabá útěcha. Ani ostatní lidé nejsou oporou, neboť jak sám autor publikuje ve své divadelní hře S vyloučením veřejnosti, „peklo jsou ti druzí.“<sup>13</sup>

### 2.2.1.1 Mezilidské vztahy v knize Nevolnost

Tímto se dostávám k otázce mezilidských vztahů, v díle Nevolnost. Kolem Antoina se pohybuje množství lidí, kteří ho do určité míry ovlivňují a k nimž se ve svých zápiscích vyjadřuje. On sám se od ostatních podle svého názoru liší a to svoji samotou. Lidé se automaticky sdružují, bojují nevědomky proti absurditě své existence tím, že spolu navzájem sdílí své nepodstatné problémy, které jsou však pro ně důležité. Tyto starosti však pro Antoina přestávají být podstatné, stejně jako ostatní lidé.

*„Jsem sám uprostřed těch radostných a rozumných hlasů. Všichni ti chlapi tráví čas vzájemným vysvětlováním a blaženě shledávají, že jsou téhož názoru. Můj Bože, oni přikládají takový význam tomu, že si všichni myslí totéž.“<sup>14</sup> Společné sdílení své absurdní existence, to je sblížuje, hovnění si ve svém bludu životního smyslu je činí alespoň zdánlivě svobodnými. „Úzkost a hnus jsou reakce, ale nikoliv cesty. Tento osud je*

---

<sup>13</sup> Sartre, J. P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 77

<sup>14</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 230



*údělem, tj. byl nám udělen, aniž jsme žádali: ale zároveň, jsouce schopnosti projektu, volby a interpretace, jsme vůči němu svobodní“.*<sup>15</sup>

Myšlenka svobody člověka, je v díle J. P. Sartra velice podstatným ohledem. Sartre, na rozdíl od Camuse, svobodu jedince nevidí tak negativně, pro něho svoboda jedince existuje, je volbou. Ovšem v určitém ohledu je svazující. Člověk je odsouzen ke svobodě, tato myšlenka je Sartrovou koncepcí, která se téměř blíží k individualismu. Ale jen téměř, neboť na druhé straně Sartre tvrdí, že člověk volbou sebe, volí všechny lidi. Ti se však nejsou schopni do života druhého vcítit. Uvědomění si sebe, své absurdní situace je neustálým volením možností. Svobodný je každý člověk, každý, jenž si uvědomuje svoji existenci, svoji absurdní situaci a i přes to má stále sílu žít. Nebo spíše se své existence beze smyslu nechce vzdát. *„Volíme svět, volíme sebe, a jediný svět pro mne existující je svět mé volby, úhrnem, člověk není nic jiného než jeho vlastní projekt...“*<sup>16</sup>

Svoji samotu si Antoine také ve své podstatě volí, odmítá lidi ve svém okolí, pohlíží na ně náhle odlišně. Je ve své „nevolnosti“ příliš ponořen, nemůže z ní vybědnout. Prochází si touto existencionální krizí a netuší jak se jí zbavit, jak z ní ven. Svoji samotou se Antoine zaobírá opravdu podrobně, rozebírá ji ze všech ohledů. Zvolna sleduje, jak do ní upadá, vyčleňuje se z davu nic netušících lidí topících se v absurdnu. Je sám za sebe oproštěn od své absurdní existence, obnažen až na kost, zbaven běžného života, zbaven běžných interakcí, ponořen ve své samotě. *„Já žiji sám, úplně sám. Nikdy s nikým nemluví; nic nedostávám, nic nedávám.“*<sup>17</sup> Antoine je tedy utopen, ve své vlastní čisté existenci, a proto má velké problémy, téměř nepřekonatelné, vyjít ze svého nitra vstříc někomu jinému.

---

<sup>15</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 35

<sup>16</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 48

<sup>17</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 228

### 2.2.1.1.1 Láska v knize Nevolnost

V průběhu Antoinova deníku se dovídáme, že měl vážný vztah s dívkou Anny. Tento vztah, je pro něho však minulostí, neboť po několika letech skončil. Anny hledala smysl své existence ve vytváření výsadních situací, vždy si pravděpodobně uvědomovala absurditu svého života, a proto hledala a pokoušela se konstruovat dokonalé okamžiky, ty měly být výsledkem výsadních situací. Vždy trápila Antoina svým svéhlavým a nepředvídatelným chováním. Kvůli chiméře dokonalých okamžiků, od něho vyžadovala, aby jeho slova, gesta, pocity, naprosto korespondovaly s denní dobou, její náladou či dokonce oblečením. Antoine však tuto touhu nemohl nikdy naplnit, neboť ji nechápal, netušil jak se má v daný okamžik chovat, co říci. Jejich vztah nebyl běžným vztahem zamilovaných, ona mu nikdy neřekla, že ho miluje či potřebuje, dokonce odmítala veškeré zdvořilostní fráze či citové výlevy. V každé situaci chtěla slyšet něco jiného, než Antoine říkal. *„Když jsem se v Meknésu nebo Tangeru večer vracel domů, nacházel jsem občas na posteli vzkaz: „Chci s Tebou okamžitě mluvit.“ Spěchal jsem, Anny mi otevřela s povytaženým obočím a udiveným výrazem: neměla už, co by mi řekla; trochu mi zazlívala, že jsem přišel.“*<sup>18</sup> To co k Antoinovi cítila, se velice těžko popisuje. Nebyl v tom žádný cit, žádná náklonost, spíše touha vlastnit, ovládat. Její jednání, působí, jako by z Antoina chtěla učinit svého absolutního otroka, který by jednal, myslel a cítil, jen tak, jak by si ona přála. *„Sartre sdílí expozici lásky jako přivlastnění si a svedení cizí svobody, ale nefavorizuje kategorii estetická v čele se zajímavým, nýbrž kategorií dramatického konfliktu.“*<sup>19</sup> Toto přesně činila Anny, toužila po Antoinovu ponížení, těšilo ji to, nutnost dramatizace jejich vztahu ji vedla k tomu, že za každou cenu Antoinovi stále něco vyčítala, nikdy se jí nezavděčil.

---

<sup>18</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 301

<sup>19</sup> Janke. W. *Filozofie existence.* s. 154

Po čtyřech letech, kdy spolu neměli jediný kontakt, zašle Anny Antoinovi vzkaz psaný tužkou: „*Za několik dnů se zastavím v Paříži. Přijď za mnou 20. února do Španělského hotelu. Prosím tě (připsala „prosím tě“ nad řádek a připojila to k „za mnou“ podivnou spirálou). Musím s Tebou mluvit, Anny.*“<sup>20</sup>

Tento vzkaz naprosto postrádá oslovení, Anny totiž oslovení nikdy nepsala, vždy Antoinovi tvrdila, že mu nemůže napsat: „můj drahý“, neboť není její drahý a dokonce není ani její. Tímto svým postojem, jako by dávala najevo, že láska, vztah mezi mužem a ženou pro ni znamená jen vlastnění a pokud se o něm nedá mluvit, nedá se hovořit ani o lásce. Anny Antoinovi vyloží své stavy, které se těm jeho velice podobají. I ona si uvědomila zbytečnost života, absenci jeho smyslu, pochopila, že ani hledáním výjimečných okamžiků tento fakt nezmění. Antoine je z těchto jejích slov nadšen, vidí v nich naději, únik z osamění, možnost sdílet s někým své stavy. Ovšem i o tuto naději ho Anny připraví. Nechce si přiznat možnost, že by byli stejní, že by mohli stejně přemýšlet. „...*stejně by mi bylo milejší, kdyby ses nebyl změnil; bylo by to bývalo příjemnější. Nejsem jako ty, mně se moc nelíbí vědomí, že někdo si myslel tytéž věci jako já. Ostatně se asi mýlíš.*“<sup>21</sup> Jen aby si zachovala iluzi originality, výlučnosti setrvává ve své samotě. Ovšem je otázka, zda je tato jejich samota překročitelná, zda je možné, aby pokračovali ve vztahu, který očividně nemá smysl, aby si navzájem lhali a snažili se své absurdní existence naplnit něčím, co nemůže být nikdy smysluplné. Nemohou si navzájem nic poskytnout, předat si útěchu, neboť žádnou nemají.

„*Já se ... já se přežívám,*“ opakuje Anny těžce.<sup>22</sup> Po tomto jejím přiznání si Antoine uvědomuje, že by Anny měl obejmout, vyjádřit jí svůj soucit, ovšem to je něco co postrádá, co není důležité. Neví, jak by jí utěšil, jaká slova jí sdělit. „*Co jí můžu říct? Copak znám nějaké důvody,*

<sup>20</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 301

<sup>21</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 425

<sup>22</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 426

*proč žít? Nejsem zoufalý, jako je ona, protože jsem nikdy nic zvláštního neočekával. Jsem spíš... udiven tím životem, jenž mi byl dán... dán pro nic.*<sup>23</sup> Není to tím, že by ji nechtěl pomoci, ale nemůže, protože není schopen pomoci ani sám sobě, smířit se se svojí existencí bez smyslu. Uvědomuje si, že oba jsou sami, avšak ve své samotě si nemohou pomoci, zbavit se jí. Oba tedy zjišťují, že jejich vztah je nemožný, dříve je při sobě držela snad představa lásky, alespoň z Antoinova pohledu. I když Antoine by nebyl schopen odpovědět na to, co je to láska. Byla to spíše potřeba někoho jen nebýt sám. Proto se snažil si ji udržet, plnit její rozmary. I nyní při jejich setkání se Anny snaží znovu připoutat, znovu být s ní, a tím se snad pokusit uniknout marnosti, ale ani to se mu nepodaří. Anny všechny jeho pokusy odmítá. *„Beru ji za ruce a přitahuji k sobě. Nebrání se, ale hlavou naznačuje ne. „Ne. Už mě to nezajímá. Nezačíná se znovu a ostatně na to, co se dá s mužskými dělat, se hodí první prostředně hezký mládenec stejně dobře jako ty.“*<sup>24</sup>

I když na konci jejich rozhovoru Anny přiznává, že konečně nyní zahrál poprvé Antoine svoji roli dobře, řekl to právě ve vhodnou chvíli, stejně je to marné. Ona se již o pravé chvíli nezajímá, vzdala tuto snahu, jen se přežívá. Nestojí o Antoina o spřízněnou duši, hodlá jen existovat, bez citové blízkosti, bez naděje. *„Ne,“ říká pomalu, „Ne. Nenalezls mě.“*<sup>25</sup> Oba se sobě naprosto odcizili, a Antoine zjišťuje, že již k Anny nemůže nic cítit. Namísto tajemné ženy je ona osobou, která se nechá vydržovat, je zcela odevzdaná, jen se přežívá a žije pouze z minulosti. Ve chvíli, když si Roquentin toto uvědomí, přichází o poslední naději, ke které se upínal. *„Jsem svobodný: nemám už žádný důvod žít, všechny důvody, jež jsem vyzkoušel, povolily a žádné další si nedovedu vymyslet.“*<sup>26</sup>

---

<sup>23</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 426

<sup>24</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 429

<sup>25</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 430

<sup>26</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 433

Další osobou, s kterou má Antoine nějaký kontakt, je majitelka restaurace Dostaveníčko železničářů. S ní má čistě sexuální kontakt, necítí k ní žádné hlubší city, v podstatě k ní, na psychické úrovni necítí vůbec nic. Ona jej také bere jako další prostředek pro ukojení své fyzické touhy. Postupem času však chápe Antoine tento akt jako povinnost, která mu není příliš příjemná. Vztah mezi nimi je založen pouze na fyzické potřebě. Oni dva se fakticky ani neznají, v celé knize není uvedeno její jméno, je zde vždy označována jako majitelka. To naprosto vystihuje Antoinův přístup k ní, jemu nezáleží, zda je to ona, či nějaká jiná, co je to za ženu. Přesně tento postoj svými slovy vyjádřila již Anny, když řekla, že jí nezáleží na tom, jestli to je on, jeho roli by mohl zastat kterýkoliv muž. To, co Antoine od majitelky požaduje, tedy pouhé ukojení, mu opravdu může dát v podstatě každá žena. Nevyžaduje od ní žádnou komunikaci, žádné city, vazby.

*„Neplatím jí: milujeme se jako rovný s rovným. Jí to působí potěšení (potřebuje jednoho mužského denně a mimo mne má mnoho dalších a já se tím zbavuji jistých stesků, jejich příčinu až příliš dobře znám). Sotva prohodíme pár slov. K čemu také? Každý pro sebe; v jejích očích zůstávám ostatně především návštěvníkem její kavárny. Řekne mi, zatímco si svléká šaty: „Poslyšte, vy znáte bricot, nějaký aperitiv? Dva zákazníci ho totiž tenhle týden žádali. Děvče to neznalo a tak mě přišlo upozornit. Byli to cestující, asi to pili v Paříži. Nerada kupuju, co neznám. Jestli vám to nevadí, nechám si punčochy.“<sup>27</sup>*

Jejich odcizení již nemůže být hlubší, navzájem se nezajímají, potřebují se jen v rámci ukojení. Navzájem se chápou jako neživý nástroj k uspokojení vlastních potřeb.

Antoine nepotřebuje vztah, jde mu jen o sex. Jediná žena, o kterou by stál, jeho zájem odmítá. Tato ironie jen prohlubuje Antoinovo odcizení

---

<sup>27</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost.* s. 228

a propad do „nevolnosti“. Čím víc se podrobuje těmto stavům, tím míň mu záleží na tělesnu, na rozkoši vyvrcholení. Vidí lidi v čisté existenci bez příkras, bledou povislou kůži, žilky v očích, vše detailně, v celé své pravdivosti, odpornosti. Ztrácí i svoji poslední touhu, kterou měl, touhu po ženském těle. Nyní je naprosto osamocen.

Ve stejném duchu Antoine komentuje rozhovor dvou mladých lidí, dívky a mladíka. Jejich kličkování ve svých myšlenkách označuje jako rituální automatické tanečky. Oni dva spolu hovoří o nedůležitých věcech, samotný obsah rozhovoru je nezajímá, jde jim je o jednu věc, vzájemně se k sobě přiblížit. Musí zvolna, neboť je to mravné a takto se to činí. Je jasné, kde spolu skončí, že jejich planý hovor, který není podstatný, směřuje jen k tomu jednomu. Tedy k sexu, který budou vydávat za lásku, ale tu získat nemohou, ta podle Sartra není. Neboť když život nemá smysl, jak ho může mít něco tak nezachytitelného a nevysvětlitelného jako láska. Láska je tedy ten samý blud jako možnost smyslu existence, láska je absurdní, skryta v absurditě. Je to, podle autora jen lidský výtvar, snaha vyplnit čas. Sartre zde nečiní rozdíl mezi láskou, tedy ryzím citem a touhou. Domnělá láska mezi mužem a ženou, zde vyústí v pohlavní styk. *„Jsou mladí a dobře stavění, mají před sebou ještě takových třicet let. Proto nespěchají, zpomalují, je to správné. Až se spolu vyspí, budou muset najít něco jiného, čím by zakryli obrovitou absurdnost své existence.“*<sup>28</sup>

V absurditě života je tedy láska jen prostředkem k jakémusi zakrytí absurdity, snahy o překrytí uvědomění si zbytečnosti žití. Je to jen další chiméra, další cíl, ke kterému se dá upnout, ale který je stejně nesmyslný, jako nedosažitelný.

---

<sup>28</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 370

### 2.2.1.1.2 Přátelství v knize Nevolnost

Zvláštní zkušenost zažívá Antoine s panem Achillem, starým mužem, který působí pomateně. Poprvé se s ním setkal v kavárně. Podle pohledů a náznaků pozná, že Achilleus prožívá stejné stavy jako on, také si prochází svojí „nevolností“. Tato věc by je mohla vzájemně sblížit, ale to se nestane, neboť, tak jako u Anny, tento stav naprosto vylučuje možnost někoho dalšího, společného prožívání své, od smyslu oproštěné existence. Snaha o vystoupení z absurda života, vnímání své čiré existence, podle mého názoru doslova vylučuje hlubší mezilidské vztahy. Neboť vztah mezi lidmi je v podstatě hraní rolí, ztvárnění toho, co ten druhý očekává, určitý stereotyp, tedy hlubší ponoření do absurda a do života beze smyslu. Proto se Antoine od Achillea odvrací. *„Čeká asi na svou nevolnost, nebo na něco v tom duchu. Tak tedy na ní jsou lidé, kteří mě poznávají a říkají si, když si mě prohlídli: „ten patří k nám.“ Nu a? Co chce? Určitě přece ví, že nemůžeme jeden pro druhého nic udělat.“*<sup>29</sup>

Ovšem Achilleus se od něho odvrátí také sám, tím že dokáže, že není jako on. Věří na zkušenost doktora, který je celému rozhovoru přítomen, nechá se označit nálepkou „starý pomateneček“ a tím svůj stav zneváží a celá jeho osoba je zaškatulkována a v myslích lidí začleněna do jejich běžného života. Už jim nepřipadá jiný, zvláštní, ale naopak důvěrně známý, neškodný. *„Je mi za pana Achilla stydno. Jsme na téže lodi, měli bychom se proti nim spojit. Jenže on mě opustil, přešel na jejich stranu.“*<sup>30</sup>

Poslední osobou, s kterou se Antoine stýká, je mladík, kterého přezdívá Autodidakt. Je to úředník, s kterým se seznámil v knihovně města Bouville. Tento muž je také svým způsobem stejný ztraceneček jako

---

<sup>29</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 308

<sup>30</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 310

Antoine. Je velice nesmělý a svoji neschopnost seznámit se a sblížit s jakýmkoliv člověkem kompenzuje tak, že se stává humanistou. Tvrdí, že aby mohl mít rád lidi, ještě oni nemusejí mít rádi jeho. Lidé jsou pro něho důležití, alespoň si to myslí. Avšak je velice zajímavé, že i při té domnělé důležitosti nemá žádný hlubší vztah, žádného přítele. Jediný, kdo by se tak mohl ve vztahu k němu nazývat, je právě Antoine. Avšak Antoinův vztah k němu je velice problematický. Zpočátku jím opovrhuje, pak je mu jen nepříjemný, nechce se nechat zatahovat do jeho hovorů a vyprávění, do dialogů o humanismu. Tyto věci Antoina nezajímají, nezajímá ho Autodidaktův domnělý humanismus.

*„Nechci být začleněn a nechci, aby má krásná rudá krev pomáhala vykrmovat to lymfatické zvíře: nedopustím se té hlouposti, abych se označil za „antihumanistu.“ Nejsem humanista, toť vše.“<sup>31</sup>*

Autodidakt tvrdí, že miluje lidi, všechny lidi, ale to není pravda. On nemá rád nikoho, nikoho konkrétně, pouze symboly, s nikým živým by nebyl schopen ani komunikovat, vypěstovat si přímý cit. On miluje z dálky, jakoby zavřen ve své ulitě. Fakticky necítí žádný soucit, skutečnou lásku. Nebyl by schopen nikomu pomoci, kdyby byla potřeba. Jeho cit je citem obecným, knižním, ne skutečným. Antoine ho zajímá pro svoji inteligenci, zcestovalost, ale já si myslím, že Autodidakta přitahuje i jako muž. Neboť v závěru celé knihy se dozvídáme, že Autodidakt je nejspíše homosexuál, který se toto bojí přiznat. Tudiž jeho okouzlení Antoinem může mít i tento podtext, podle mého názoru se v obdivu, který Autodidakt k Antoinovi cítí, rodí láskyplný cit, možná jediný skutečný v celém díle, zjevně první v Autodidaktově životě. Sice jen nepatrně a v náznacích, ale je možné že, to co Autodidakt k Antoinovi cítí, je touha být s ním, sdílet s ním něco tak absurdního jako lásku. Antoine je pro něho odhmotněným vzorem, jakousi modlou, již si vysnil. Pro Antoina však tento obdiv není nijak žádoucí. Z Autodidakta si většinou dělá

---

<sup>31</sup> Sartre, J. P. *Zed'. Nevolnost*. s. 380



legraci. Akceptuje skutečnost, že Autodidakt jej nepovažuje za někoho stejné úrovně, že ho vidí jako něco víc. Antoine se k němu takto hierarchicky chová, ale ne proto, že by ho to nějak naplňovalo, spíše jen plní Autodidaktovo očekávání, protože nemá důvod tak nečinít. Nevnímá Autodidakta ani jako přítele, ani jako člověka, který by k němu mohl cokoliv pociťovat, ale přesto k němu má určité sympatie, neboť cítí, že je na tom svým způsobem podobně jako on. Je také vyvržencem, člověkem mimo společnost, ovšem Autodidakt se domnívá, že společnost ke svému životu potřebuje, že svým prohlášením, že má rád všechny lidi, ze sebe udělá jednoho z nich. Takto to ale nejde. *„Ve skutečnosti je stejně osamělý jako já; nikdo se o něho nezajímá. Jenomže on si svou osamocenost neuvědomuje.“*<sup>32</sup> Antoine poslouchá Autodidaktovy zapálené humanistické řeči plné lásky k člověku, a zaplavuje ho „nevolnost“, on, na rozdíl od svého společníka chápe, že toto vše je plané a zbytečné. Žádný obecný humanismus pro něho není, lidé jsou v Antoinových očích jen kusy masa, prázdné nádoby, jež se snaží vyplnit něčím své bezdůvodné pachtění, které nazývají životem.

*„Nemohu už mluvit, jen přikyvuji. Autodidaktův obličej je docela blízko mého. Ješitně se usmívá... Lidé. Je třeba milovat lidi. Lidé jsou obdivuhodní. Je mi na zvracení – a náhle je to tu: Nevolnost.“*<sup>33</sup>

Antoine nemůže nikdy pochopit Autodidaktovu plochou lásku k lidem, která ovšem dostane vážné trhliny, ve chvíli kdy je Autodidakt ponížěn a zostuděn, neboť se v knihovně neovládl a dotkl se chlapce. Autodidakt se tedy popadá podobně hluboko jako Antoine, Autodidaktův smysl života je pryč, byly mu vzaty dvě nejdůležitější věci v jeho životě: láska k lidem a pokus nastudovat všechny knihy podle abecedy. Autodidakt se propadá do absurdna a zjišťuje, že přes svůj cit k lidem,

---

<sup>32</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost.* s. 384

<sup>33</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost.* s. 385

nemá k sobě žádného člověka, je sám, je těžké být humanistou, když jím lidé opovrhují, ani on nemůže projevovat city, těm, kteří ho nenávidí.

### 2.2.2 S vyloučením veřejnosti

*„Ale sadistickým dramatem „cizího pohledu“ povýtce je Sartrova hra Za zavřenými dveřmi<sup>34</sup>; za zavřenými dveřmi je peklo, čili úhledný měšťanský pokoj stále uměle osvětlený bez dobrodiní temnoty...“<sup>35</sup>*

Toto Sartrovo drama dodržuje Aristotelův požadavek na jednotu času, místa a děje. Odehrává se v pekle, na jednom místě, v jednom pokoji, čas zde není důležitý, neboť v pekle čas neplyne, nebo pokud plyne, je to stejně irelevantní, nic se zde nemění, nic nevzniká, nezaniká, prostě to jen je, zde přítomní lidé prožívají čistou existenci, nejde o život, oni již nežijí, zemřeli, ale stále jsou, nemohou se svoji existence zbavit, potlačit ji.

Nejde zde o běžnou představu pekla, tak jak bývá vykládáno v Bibli s množstvím kotlů a háky k zavěšení hříšníků, ale o místnost, kam jsou postupně uvedeny tři zásadní postavy celé hry. Garcin, Inés, Estelle, tyto lidé jsou mrtví, ví o tom, v podstatě jsou s touto skutečností smířeni. Všichni jsou přesvědčeni o tom, že pokoj je jakýmsi předstupněm, čekárnou na trest, který bude následovat. Tito lidé nejsou bez viny, každý se ve svém životě dopustil zločinu, za který se ocitl v pekle, a za který bude trpět. Zde, v této jediné místnosti každý ztrácí své sebeuvědomění, neboť tady již nemá žádný smysl. Ne pro mrtvého člověka, proto toho již vnímání sama sebe není důležité. *„Mrtví v pekle se už nemohou vidět*

---

<sup>34</sup> Jiná forma překladu, je možné používat oba názvy

<sup>35</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 42

*svýma vlastníma očima. Teď už existuje jen jedno zrcadlo: bezřasé oči těch druhých.*<sup>36</sup>

Tyto oči, pro tyto tři mrtvé, nejprve představují lidé z jejich minulosti. Neboť jsou schopni vidět, to co se teď odehrává mezi živými a tak mohou slyšet, to jak o nich ostatní hovoří a poznat, co si o nich za jejich života mysleli, dozvídají se určitou reflexi jejich života, pohledem jiných. Také mohou sledovat to, jak je jejich smrt viděna jinými, zatím živými lidmi. *„Počínaje okamžikem smrti, je lidská bytost bezmocně vydávána soudu druhých. Mrtví už nemohou korigovat bilanci svého života, kterou dělají druzí. Pohled druhého přibíjí byvšího člověka osudově pevně.“*<sup>37</sup>

Z počátku to vypadá, že by jejich soužití mohlo být možné, Garcin si hraje na slušného galantního muže, pokouší se zavést určitá pravidla. Ovšem Inés mu každou snahu ničí. Ona se s ním sblížovat nechce. Při svém příchodu se domnívala, že on je tím katem, který ji potrestá, usuzuje tak podle toho že v jeho tváři vidí strach. Všichni se stále domnívají, že jejich společná přítomnost je pouze náhodná, dočasná. Očekávají trest, klasické mučení, či háky, vše by pro ně bylo přijatelnější než ta naprostá krutá pravda, že trestem je jejich vlastní uvěznění, přítomnost dalších dvou. Nikdy nejsou schopni se dohodnout, přestat mučit jeden druhého. Během hry se začínají objevovat střípky z jejich minulosti, hříchy, kterých se dopustili. Jeden před druhým tedy nic nemůže skrýt, vše je zjeveno, neexistuje zde žádné osobní tajemství, vše, celá lidská bytost jednoho je vystavena nelítostným pohledům a štiplavým poznámkám druhých. Něco jako soucit zde neexistuje.

Počáteční komunikace, mezi nimi je spíše informativního charakteru. Nedomnívají se, že spolu stráví víc času, nemají zapotřebí víc se sblížovat, jsou pro sebe navzájem nutné zlo, u kterého však čekají, že brzy pomine. Uvědomují si, že každý z nich je jiný, z jiné společenské

---

<sup>36</sup> Janke, W. *Filosofie existence*. s. 125

<sup>37</sup> Janke, W. *Filozofie existence*. s. 124

vrstvy s jinými názory. Pokoušejí se, zejména Garcin, který se staví do pozice logicky smýšlejícího muže, zvažovat své možnosti, přijít na to, co bude dál.

*„Chápu docela dobře, že je vám moje přítomnost na obtíž. Já osobně bych si přál být sám. Musím dát do pořádku svůj život a trochu se sebrat. Ale jsem přesvědčen, že se nakonec domluvíme; skoro se nepohybuji, nemluvím a nadělám málo hluku. Jenom, dovolíte-li mi malou radu, budeme k sobě musít být naprosto zdvořilí. To bude nejlepší obrana.“<sup>38</sup>*

Garcin se k Inés chová jako k někomu, kdo je mu naprosto cizí a tedy se snaží být falešně zdvořilý a s přítomností toho druhého se nějak vypořádat. Zpočátku proti Inés nemá žádné antipatie, to se však mění. V místnosti stoupá napětí, které se Garcin snaží zmírnit snahou o společenskou konverzaci. Chce se dozvědět víc o ostatních a také přijít na důvod, proč jsou zde právě oni tři.

*Estelle: „V tom případě máte úplně pravdu; svedla nás náhoda. Inés: „Náhoda. Ten nábytek je tu náhodou. Je to náhoda, že tahle pohovka je zelená jako špenát a tamta vínově červená. Náhoda, že ano? Pokuste se je tedy přemístit, a pak si o tom povíme. A ten kus bronzu, to je také náhoda? A to horko? Říkám vám, že všechno připravili. Až do nejmenších podrobností, s citem. Tenhle pokoj na nás čekal.“<sup>39</sup>*

Garcin přistupuje ke všemu racionálně, chce poznat všechna fakta a pak dojít k závěru. Estelle oproti tomu jeho racionálnost naprosto popírá, chová se spíše jako malé trucovité dítě. Nelíbí se jí, že by je někdo mohl řídit, nutit je do toho, co mají dělat. Obviňuje své dva spolubydlící, že snad oni jsou zde proto, aby jí ubližovali. Ve své sobeckosti myslí jen na sebe, když má říci, proč je v pekle, vymyslí si

---

<sup>38</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 46

<sup>39</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 51

historku o tom, že vše je omyl. Lže, nechce doznat své provinění. Přiznat, že je opravdu vina, že si trest zaslouží. Všem teď nejvíce záleží na tom, jak je vidí ti druzí, být v jejich očích ti dobří. Estelle se pokouší Garcinovi namluvit, že je nevinou obětí, opravdu jí na tom záleží, tak jako Garcinovi na tom, aby ona uvěřila tomu, že není zbabělec. Neboť v pekle již nezáleží na tom, jak každý chápe sám sebe, o to zde nejde. Svoji vlastní osobu zde člověk vidí jen ploše, důležité je to, jaký je v očích druhých. Pokud Estelle uvěří, že je Garcin statečný člověk, bude v to moci uvěřit i on sám. Ale stejně jako je ona důležitá pro něho, je Garcin podstatný pro Estelle a Estelle pro Inés.

*Garcin: Redigoval jsem pacifistický list. Vypukla válka. Co dělat? Všechny oči byly na mne upřeny. „Odváží se?“ Ano odvážil jsem se. Založil jsem ruce a oni mě zastřelili. Kde je tu chyba? Kde je tu chyba?“ Estelle: Není v tom žádná chyba.<sup>40</sup>*

V tomto rozhovoru je znát ta zoufalá Garcinova touha přesvědčit Estelle o tom, že se zachoval správně, ve chvíli, kdy ona tomu uvěří, bude si moci on zachovat svoji tvář, nalhávat si, že to vše se odehrálo, tak, jak si vykonstruoval on. Mezi všemi aktéry se následkem této touhy vytváří určitá forma vlastnění, závislosti člověka na člověku, na jeho myšlenkách, názorech, smýšlení o tom druhém. Tím, že jeden je pro druhého zrcadlem, jakýmsi potvrzením, nutností pro něho, stává se také jeho majetkem, otrokem. Je závislý na jeho myšlenkách na tom, co o něm říká. Jenže zde v této situaci jsou všichni na tom stejně, každý z nich vlastní a zároveň je vlastněn. Člověk tedy může prostřednictvím druhého ovlivnit sám sebe, také ve svých očích, proto se zde všichni uchylují k manipulaci, k vydírání. Jsou uzavřeni v nekonečném kruhu, ze kterého není úniku.

---

<sup>40</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 53

Toto je zde znovu ukázáno na Garcinovi, který nutně potřebuje ospravedlnit sám sebe a jediný, kdo toto dokáže udělat, kdo ho může přesvědčit o tom, že je statečný, je právě Estelle. *„Kdyby byla jedna duše, jedna jediná, která by ujišťovala, ze všech sil, že jsem neutekl, že není možné, abych byl utekl, že mám odvalu, že jsem čistý, že... jsem si jist, že bych byl zachráněn! Věř ve mne! Budu tě mít raději než sebe sama.“*<sup>41</sup>

Byl by schopen se jí zcela podřít, vzdát se všeho, co mu ještě zbylo, jen proto, aby ona byla přesvědčena, že je Garcin hrdina. Jenže povrchní Estelle toho není schopna, Garcin je pro ni také jen prostředek k vlastní obhajobě, nestojí o něho jako o člověka, v podstatě ji vůbec nezajímá. Chce Garcina jen proto, aby měla nějakého společníka, zastánce, neštítí se vůbec toho, později se proti němu spiknout s Inés. Estelle není ta, koho by Garcin potřeboval, ona není schopna být mu oporou, ani není schopna v něho uvěřit. Projevuje mu své falešné city jen proto, aby byla ona sama v bezpečí. Chová se stejně jako na zemi, využívá svoji pomíjivou krásu, jen aby si pomohla k lepšímu zacházení, k blahobytu. Ve srovnání s dalšíma dvěma, je naprosto prázdná, věcem co Garcin a Inés říkají, nerozumí a ani se nesnaží. Jde jí jen o její vlastní pohodlí.

Garcin pochopí, že bude neustále oscilovat mezi láskou k Estelle, která je plytká bezduchá a prázdná a vášnivou nenávisť k Inés. Ničí ho obojí, nic z toho ho nenaplnuje. *„Znechutila ses mi ještě víc než tam ta. Nechci se dívat do tvých očí. Jsi slizká! Jsi měkká! Jsi jako chobotnice, jsi jako bažina.“*<sup>42</sup>

Inés, inteligentní Inés by Garcinovi vyhovovala mnohem více, ale peklo to vymyslelo dokonale, ona ho nenávidí a to jen proto, že je muž. Oba dva tedy usilují o přízeň Estelle, která se rozhoduje podle toho, co je pro ni výhodnější.

---

<sup>41</sup> Sartre, J.-P. *Pět a her a jedna aktovka*. s. 72

<sup>42</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 73

*„...jsou zataženi do pekla drásavého milostného trojúhelníku – jsou všichni vražední podvodníci. Před pohledem druhých teď padá závoj sebeobelhávání. Víc a víc se stávají zcela tím, čím skutečně byli a nyní už nezměnitelně jsou. S budoucností a transcendencí jim smrt vzala jakoukoli šanci na změnu, a druzí jim bezohledně připomínají jejich ztracenost-sobě-samým.“<sup>43</sup>*

Postupem času se tedy začínají projevat všechny charaktery zúčastněných, které byly zpočátku zahaleny rouškou zdvořilosti, a pozůstatky z dob kdy byli ještě živí a museli se přetvařovat, jen tak vycházet s lidmi proudícími kolem nich. Toto je však rozdíl, v pekle nevydrží žádná přetvářka dlouho, před ostatními prostě není úniku. Mohou se snažit vyhnout interakci s ostatními, ale vztahy, které se mezi nimi proplétají, jsou jako klubko hadů, hladké a navzájem vlastně neschopné difference, pohybují se mezi nenávisť, láskou, která, při uvědomění, že člověk již neuvidí nikoho jiného, se musí smířit s manévrováním pouze v tomto omezeném prostoru. Tato láska je ale jen přirozenou touhou po blízkosti někoho jiného, pocitem toho, že nejsem sám, že mám navrch nad oním třetím, který si nebyl schopen k sobě nikoho připoutat. Láska tedy pramení z touhy ovládat, vlastnit, dokázat si svoji jedinečnost a ve vlastních očích potvrdit si své mínění o sobě prostřednictvím druhého.

Láska je zde tedy jen nástrojem, zbraní, která je zde naplno zneužívána. Láska, kterou by přítomní mohli teoreticky cítit, je založena na sobecké bázi. Ovšem podle Sartrových slov, v knize *Bytí a nicota*, je tomu tak vždycky. Člověk potřebuje někoho jiného, ale ne z nezištných důvodů. *„Potřebuji druhého, abych plně chápal všechny struktury svého bytí.“<sup>44</sup>*

---

<sup>43</sup> Janke, W. *Filozofie existence*. s. 125

<sup>44</sup> Sartre, J.-P. *Bytí a nicota*. s. 104

Z toho logický vyplývá, že když mi ten druhý toto poskytuje, měl bych si ho vážit a snažit se o pochopení sebe samého na základě jeho uvědomění si mého bytí. Ovšem Sartre v knize *Bytí a nicota* dál pokračuje ve svých úvahách. „*Jakmile existuji, vytvářím faktická omezení svobody druhého.*“<sup>45</sup> A tedy ostatní omezují moji svobodu. Z této věty vyplývá, že existence jednoho člověka je logickou redukcí svobody jiného. A pokud toto platí v běžném životě každého člověka, v pekle pro tři uvězněné bytosti to platí mnohem víc. Navzájem si ubírají svoji svobodu, ničí jeden druhého, jejich interakce probíhají na hranici a většinou za hranicí konfliktu. Nikdy mezi nimi nemůže vzniknout harmonie, či pouhé lidské porozumění. Jsou tři, tedy jeden z nich je vždy navíc. Garcin nemůže milovat, ani předstírat že miluje Estelle, neboť i kdyby Estelle byla schopna uvěřit, že je on hrdina a nabídla mu tak usmíření sama se sebou, vždy tu bude Inés, která zná pravdu, která vše vidí, jejíž oči prozradí a na nemilosrdné světlo vytáhnou každou lež. Konečně chápou, že nepřijde nic dalšího, že jejich trestem jsou oni sobě navzájem. Přesně jak to vystihl Garcin: „*Tak to je tedy peklo. Nikdy bych nebyl věřil... vzpomínáte si: síra, hořící hranice, rožeň... Ach, jak je to k smíchu! Nepotřebují rožně. Peklo, to jsou ti druzí.*“<sup>46</sup>

Ve chvíli, kdy si Garcin uvědomí, že trestem je jejich společné soužití, snaží se s touto situací vyrovnat. Přestane komunikovat, snaží se zvolit únik, utéct vzájemnému působení na ostatní. Snaží se přimět i obě ženy aby toto udělaly, vzdaly se možnosti být druhým katem. Ovšem ani jedna to nevydrží, nezvládnout být s druhými, ale nekomunikovat s nimi, ani kdyby je to mělo zbavit bolesti. I tuto poslední možnost Garcinovi vezmou, v pekle, kde neexistuje střídání dne a noci, kde mrtví nemusí uspokojovat základní potřeby, a kde celým světem je jen jediný pokoj, nelze nekonat. Ani jeden z nich nemůže ignorovat ty druhé, i kdyby o to opravdu stál.

---

<sup>45</sup> Sartre, J.-P. *Bytí a nicota*. s. 104

<sup>46</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 77



*„Garcin: „Marně jsem si cpal prsty do uší, bavily jste se mi u samé hlavy. Dáte mi teď už konečně pokoj? Nic mi po vás není.“<sup>47</sup>*

Jen jejich samotná přítomnost je, pro ty druhé, důvodem k nenávisti, žárlivosti, koloběh ubližování, který se již jednou rozběhl, nejde zastavit. Možná by to bylo možné, zpočátku, dokud si byli naprosto cizí, mohli uchovávat iluzi slušnosti a lidskosti, nyní jsou již před sebou odhaleni na kost, vidí do sebe, znají hříchy toho druhého, nenávidí se i milují, pohrdají sebou a nikdy tomu nemohou uniknout.

Vzájemné interakce jsou pro ně opravdu důležité, obzvláště pro Estelle, která ve své přizemnosti a zahleděnosti do sebe, potřebuje někoho, aby ji bavil, aby ji nastavoval zrcadlo, jen v přítomnosti někoho, zbožňovaná a opěvovaná se cítí kompletní, celistvá. Je jako malé dítě, nesnese přehlížení, komplikovanější city, či vážná citová vyznání. Sama tvrdí, že když se nevidí, neví, zda doopravdy existuje. Chce být milována, chce pouze brát. *„Všechno, co se děje v hlavě, je tak prázdné, uspává mě to. V mé ložnici je šest velkých zrcadel, vidím je, vidím je. Ale ona mě nevidí. Odrážejí pohovku, koberce, okno... Jak prázdné je to zrcadlo, ve kterém nejsem. Když jsem hovořila, pokaždé jsem to zařídila tak, abych se na sebe mohla dívat. Viděla jsem se, jak mě lidé viděli, a to mě drželo, abych neusnula. Moje rtěnka! Jistě jsem ji nanesla špatně. Nemohu přece zůstat celou věčnost bez zrcadla.“<sup>48</sup>* Jejím zrcadlem je po určitý okamžik Inés, která ovšem žárlí na Garcina a Estelle pouze využívá.

Garcin má možnost odejít, vymanit se z tohoto koloběhu nenávisti a chtění. Ale neudělá to, neprojde otevřenými dveřmi, mohlo by se zdát, že tak učinil z lásky k Estelle. To je však nesmysl, hloupá a velice povrchní Estelle ho nenaplňuje, nedokáže ho přesvědčit o tom, co ho nejvíc trápí, a to tedy, že se nedopustil dezerce pro svoji zbabělost, nýbrž kvůli pacifismu. Zůstal kvůli nenáviděné Inés, ženě, která s ním soupeří o

<sup>47</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 56

<sup>48</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 55

Estelle, ženě, jež mu nedovolí nečinit, neubližovat. Neboť jenom ona ho může osvobodit, ona, která ví co je zlo, co je utrpení, týrala svoji přítelkyni tolik, až ji dohnala k sebevraždě. Jen ona plně chápe, to co on prožívá, ví, co je hanba a strach. Když ho obviňuje, ví, co říká, neboť je stejná jako on. Trýzní ho, stále mu připomíná jeho provinění a s ní se rozhodl Garcin soupeřit. To ji musí přesvědčit o své pravdě, Inés, která, ve zlu byla celý svůj život, která ho způsobovala, rozdávala. A až mu ona uvěří, bude on svobodný. *„Nad tebou musím vyhrát, ty jsi z mého rodu. Dovedla sis představit, že bych odešel? Nemohl jsem tě zde nechat triumfující, se všemi těmi myšlenkami v mozku. Se všemi těmi myšlenkami, které patří mně.“*<sup>49</sup>

Takovýto cíl si tedy Garcin určil, ale nad Inés nemůže vyhrát, ničím co řekne, ji nepřesvědčí, ona je příliš otupělá, krutá. Nemůže přesvědčit někoho jako ona, neboť ona nechce uvěřit, nechce si Garcina k sobě přiklonit, zavděčit se mu. Libuje si v jeho nenávisti k ní, ona sama ho nenávidí, žárlí na něho, podle mého názoru bych řekla, že mu závidí, to že je muž. Inés muže nenávidí, myslím se, že je to proto, že si uvědomuje, že uvnitř je podobná jako oni, možná si připadá i o něco silnější, mužnější než většina z nich. Ovšem taková je uvnitř, navenek je slabou ženou a proto cítí nenávist. Proto chce ničit, je jí jasné, že kdyby byla muž, Estelle by jí patřila.

Garcin je pro ni snadný terč, tak moc touží smést své provinění, udělal by proto cokoliv, proto je pro Inés snadným a velice žádaným terčem.

*„Inés: „Řekla jsem, že tě lze ranit. Ach! Ted' mi zaplatíš! Jsi zbabělec, Garcine, zbabělec, protože to chci. Chci to, slyšíš, chci to! A*

---

<sup>49</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 75

*přece, podívej se, jak jsem slabá, jako dech. Jsem jen pohled, který tě vidí, jen bezbarvá myšlenka, která tě myslí.*<sup>50</sup>

Inés ví, že Garcin nemá jiných zbraní než svých slov a Estelle. Estelle je ta, co stojí mezi nimi, o jejíž plytkou a přelévavou přízeň budou bojovat. Garcin proto, aby se osvobodil od své viny a Inés, aby si dokázala, že vyhrála nad nenáviděnými muži. Ovšem nemůže vyhrát nikdo, stále bude jen boj. Garcin bude stále trpět: *„A teď už bude navždycky na světlo vytaženým zbabělcem. Jeho utrpení bude spočívat v tom, že pohled druhých bude udržovat jeho vědomí v bdělém stavu.*“<sup>51</sup>

Ke konci hry je naprosto jasné, proč jsou zde právě tito tři lidé. *„Muž-slabocho, plytká ženština chtivá mužských, homosexuálka, aby bylo možné rozvinout hodně intersubjektivních poměrů; od muže k ženské, jež na to čeká, od muže k ženě, s níž musí zápasit, od ženy k ženě. Mají spolu žít. Tedy vytvořit intimitu.*“<sup>52</sup>

Peklo to tedy vymyslelo dokonale, dalo do jedné místnosti naprosto odlišné, hříšné duše. Zbabělce, zhýčkanou dívku, která pro udržení svého pohodlí zavraždila vlastní dítě, a lesbu, která nejvíc na světě nenávidí muže, protože chce být jako oni, vlastnit ženy, být jimi milována, ale vždy naráží na to, že každá žena dá místo ní, přednost muži. Nikdo z nich se nemůže vzdát svého hříchu, nemohou najít naději či osvobození v blízkosti druhého, neboť ani jeden z nich není schopen opravdu milovat, jen nenávidět a ubližovat. Každá lež, kterou by snad Garcin s Estelle mohli společně vytvořit, se rozpadá pod upřeným Inesiným pohledem. Žádná intimita, snad ani iluze přátelství, náklonosti, to mezi nimi nemůže nikdy vzniknout. Estelle je příliš sobecká, než aby mohla někomu něco poskytnout, Garcin dává až příliš najevo svoji touhu být pomocí druhého usmířen se svoji minulostí a Inés nic takového nechce, neboť Estelle mít

---

<sup>50</sup> Sartre, J.-P. *Pět her a jedna aktovka*. s. 76

<sup>51</sup> Janke, W. *Filosofie existence*. s. 125

<sup>52</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 42

nemůže, když je zde muž-Garcin a proto jen nenávidí a ubližuje všem kolem sebe, tvoří mezi dívkou a mužem zeď, přes kterou není možné projít.

Zde se nabízí srovnání tohoto díla s románem Nevolnost. Garcine, Inés a Estelle existují v absurdní přítomnosti stejně jako Antoine, nemohou se své společnosti vzdát, jeden druhého vidí jako nástroj, nástroj k uchopení sebe sama, potřebují jeden druhého, svoji vzájemnou interakcí trpí, ale nic jiného jim nezbyvá. Naproti tomu Antoine lidi kolem sebe spatřuje jako kusy masa, jako existenci odhalenou na kost, uvědomuje si, že jejich existence je zbytečná, planá, odtahuje se od těchto lidí, nic mu neříkají a nenaplnují ho, je nucen žít v jejich přítomnosti, a hloupé snaze vyplnit nějak svůj život. Antoine je nechápe, opovrhuje těmito lidmi, podobně jako Garcin opovrhuje Estelle. Ale na rozdíl od Garcina, on nevyhledává kontakt s lidmi. Jistě, jeho situace mu nabízí únik, i když by se v podstatě dalo brát, že pro Antoina je celý svět peklem, stejně svazujícím jako Garcinovo peklo. Je to pro něho absurdní žití bez důvodu, pouhé přežívání a čekání na něco, co nikdy nepřijde. Lidé jsou pro Antoina nepodstatní, je tak ponořen ve stavu své „nevolnosti“, že přítomnost ostatních lidí vnímá zpočátku jen jako prostředek k uspokojení potřeb a později ho pouze obtěžují. Nepotřebuje je, i ženu, o kterou doopravdy stál, opouští, neboť zjišťuje, že její existence je stejně absurdní jako existence ostatních. Na rozdíl od něho, postavy hry S vyloučením veřejnosti společnost vyžadují, potřebují, oni nejsou, tak jako Antoine, oproštěni od své existence, jsou sice mrtví, ale podle mého názoru více připoutáni k běžnému chápání života, než Antoine. Potřebují jeden druhého, navzájem si ubližují, ale nemohou přestat, nemohou se ignorovat, neustále se proplétají v emocionálně vypjatých interakcích. I přes jasné absurdno pekla, nejsou schopni si toto uvědomit a vzdát se chtění a touhy po vlastnění, tak jako Antoine.

### 2.2.3 Zed'

Děj celé povídky se odehrává za druhé světové války ve velmi vypjaté situaci. Muži, členové protinacistického odboje, se ocitli v zajetí. Tři z nich jsou po výslechu Němci a čekají na vykonání rozsudku smrti. Nevidí žádnou naději, je jim jasné, že útek je nemožný. Noc a tísnivé prostředí vězení jejich bezvýchodnou situaci ještě umocňuje. Každý se se svými obavami z toho, co bude následovat, vyrovnává jinak. Pablo Ibbieta, jenž je hlavním aktérem povídky a zároveň vypravěčem, se ve svém popisu zaměřuje na detaily, zejména na nepohodlí a strach, které vězně sužuje, to má být také forma nátlaku, stejně jako čekání na smrt. Jistota že těch několik hodin existence je to poslední, co mají, je však kupodivu nenutí k zamyšlení se nad svým životem, k bilancování, ale k rozhovoru o popravách. Všechny jejich dosavadní starosti a problémy se totiž jeví jako malicherné a nicotné, v jejich situaci nemají žádný smysl, proč by měli hodnotit svůj život, když za pár hodin je nic neočekává. Nežijí, jen přežívají, aby se mohla zrealizovat jejich smrt. Nemohou myslet na budoucí život, který jim již nebude patřit, oni již nic nezažijí, minulost je pro ně také uzavřena, smrtí se stává každá vzpomínka nesmyslnou, nikdy předtím se svoji smrtí nezabývaly, teď už je nečeká nic jiného, ve všem co dělají, co říkají, je smrt. „...*já nikdy nemyslel na smrt, protože k tomu nebyla příležitost, ale teď tu příležitost byla, nedalo se dělat nic jiného, než na to myslet.*“<sup>53</sup>

Jasně vědomí toho že zemřou, je činí naprosto odlišnými od ostatních lidí, lidí, kteří mají budoucnost, mají naději a pokud v dohledné době zemřou, neví o tom, žijí marnou iluzí toho, že jejich život snad nikdy neskončí. Tito tři odsouzenci však tuto lidskou lež, kterou si nalhává snad každý, již nezažijí, oni vědí, co se stane za několik hodin. To je naprosto vyřazuje z lidské společnosti, jsou v podstatě již mrtví, i když zatím

---

<sup>53</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost.* s. 13

existují. Není možný žádný život, žádná obyčejná existence, když je zde vědomí nezvratnosti a opravdové blízkosti smrti.

Smrt je stále s nimi, visí nad nimi jako Damoklův meč, je důvodem jejich odlišnosti, toho že běžným lidem přijdou mnohem méně než mrtví, ti jsou alespoň mrtvými skutečně, tito pouze čekají na nevyhnutelné, jsou v podstatě zombie. Toto odloučení a naprostá neschopnost jejich komunikace, či jakéhokoliv soužití s lidmi mimo jejich kobku, se ukáže při návštěvě doktora, jenž má vězňům poskytnout útěchu. To se však ukáže jako nemožné, živý člověk, který vyjde z cely a vrátí se do své běžné každodenní existence, nemůže utišit tyto živé-mrtvé lidské bytosti. Jeho prázdná slova se naprosto míjí účinkem. Doktor se pokouší navodit přátelskou atmosféru běžným hovorem, ovšem tito tři odsouzenci na smrt již tohoto nejsou schopni, je už nic o čem doktor mluví, nemůže zajímat, není to pro ně vůbec podstatné. Doktorova snaha o útěchu, ale není ze soucitu či nějakého vyššího záměru, ale nejspíše z povinnosti či, a to je také pravděpodobné, z černého svědomí.

Jedná s nimi jako s někým méněcenným, jako s malými dětmi, snaží se jim vlichotit a oni toto samozřejmě vědí, není zde tedy ani nepatrná možnost, že by doktorova přítomnost mohla nějak zmírnit jejich strach ze smrti. Ibbietu doktorova přetvářka rozčílí, chce se dál hádat, vyjádřit svoji nenávisť k němu, ale vzápětí se zastaví, uvědomí si, že to nemá cenu. Lékař ho přestal zajímat, doktor byl živý, člověk s nadějami a budoucností ponořen ve své absurdní existenci, zabývající se běžnými lidskými starostmi, muž, pro kterého je smrt stejně tak vzdálená, jako pro tyto odsouzence život. Ibbietovi na něm nezáleží, není pro něho ničím, je jiný, je plný života, necítí tu strnulost, strach a následné pochopení toho, že za pár hodin bude mrtvý.

Doktor s těmito třemi odsouzcenci zachází, jako by to nebyli lidé, a v podstatě pro něho ani lidmi nejsou, nebo za několik hodin již nebudou, pozoruje je jako experimentální zvířata, sleduje jejich zvláštní tělesné projevy, které jsou, z pochopitelných důvodů jiné, než u běžných lidí. Uvědomuje si svou faktickou nadřazenost, to že je lepší než oni, má to, co odsouzcenci ne, má život, tu skvělou nejistotu, kdy netuší, kdy zemře, může v mysli stále držet naději, že to bude co nejdéle, může žít tak, jako by se ho smrt nijak nedotýkala. On je normální jeho pociťování chladu, nepohodlí je takové jako u ostatních živých lidí, ne tak u odsouzcenců, jejich tělesnost jde naprosto proti nim, tato extrémní situace jim rozhodila jejich fyzično. Jejich těla jsou živoucí, nic jim nechybí, ovšem mysl již ví, že konec je nezvratný, tento rozpor způsobuje jasné fyzické projevy, mimovolné pomočování, masivní pocení se i přes zimu, která ve vězení panuje.

*„Nejméně hodinu se už ze mne řinul pot a já nic necítil. Ale neuniklo to tomu belgického ničemovi, viděl, jak mi po tváři stékají kapky, a říkal si: to svědčí o téměř patologické hrůze; a cítil se normální a hrdý že je normální, protože jemu bylo zima. Chtěl jsem vstát a dát mu přes hubu, ale sotva jsem se pohnul, stud a zlost mě přešly; lhostejně jsem dosedl zpátky na lavici.“<sup>54</sup>*

Doktor je tedy muž, který jen koná svoji práci, necítí žádné výčitky, ani lítost s těmi, co mají zemřít, mluví s nimi z pozice krále, jenž šel navštívit své poddané a svoji pouhou přítomností jim dává najevo svoji milost, svoji existenci. On je živý a oni jako upíři se doslova pasou na jeho živočišnosti a snaží se co nejvíce přiživit, získat aspoň kousek toho normálního živého tepla, té běžnosti a šťastné marnosti lidského života. Ovšem ani to je nedokáže propojit s těmi ostatními, s běžnými lidmi. Určité pochopení by z doktorovy strany bylo možné, ovšem on se o něco

---

<sup>54</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost*. s. 16

takového nechce ani pokusit. „Věděl jsem, proč k nám přišel; nezajímalo ho, co si myslíme; přišel se dívat na naše těla, na těla, která byla plná života a přitom zápasila se smrtí.“<sup>55</sup> Doktor nevidí živé lidi, ale pouze vězně, mrtvoly, na kterých je zvláštní jen to, že zatím dýchají a komunikují a přesně takto se k nim chová, nerozumí jim, nechápe jejich chování a v podstatě ani nemůže.

Ibbieta zažívá stav absurdna, pod tíhou rozsudku smrti se stává absurdním hrdinou, uvědomuje si naprostou zbytečnost všeho, života, své dosavadní existence, ubíhání času, neboť už mu nezáleží na tom, zda na svoji smrt bude čekat několik hodin či let. Tento rozdíl již není podstatný, smrt se stala součástí jeho existence, vlastně celou jeho dosavadní existenci pohltila a nahradila ji pouze prázdnotou, neboť tváří v tvář smrti neobstojí vůbec nic. „Tom spustil hlubokým hlasem. Musel pořád mluvit, jinak se ztrácel ve svých myšlenkách. Myslím, že se obracel ke mně, ale nedíval se na mě. Určitě se bál, že mě uvidí takového, jaký jsem, šedivého a zpoceného: byli jsme stejní a jeden jsme se v druhém viděli hůř než v zrcadle.“<sup>56</sup> Tom se tedy místo na Ibbietu dívá na doktora, neboť ten je živý, je to skutečný člověk, může v něm samém zbudit alespoň planou naději, že existuje něco jiného než smrt.

Mezilidské vztahy pro Ibbietu již také nic neznamenají. Toto koresponduje se Sartrovým názorem, že smyslem bytí pro druhé je konflikt. Pro Ibbietu již ani tento konflikt neexistuje, není podstatný, veškeré city, záporné i kladné jsou pro něho příliš vzdálené, ví, že ve chvíli smrti nemají žádnou váhu, být s někým má cenu, jen pokud člověk ví, že má s tou osobou nějakou budoucnost, že jejich vztah má nějaký smysl. Pro Ibbietu jeho vztahy veškerý tento smysl ztrácí. O své milé, o Conche, ve vězení ještě mluví, touží po ní, ovšem pár hodin před

---

<sup>55</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost*. s. 19

<sup>56</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost*. s. 18



chystanou popravou toto všechno mizí: „...ještě včera bych si usekl ruku sekýrou, jen abych ji pět minut viděl. Proto jsem o tom mluvil, bylo to silnější než já. Ted' jsem už neměl chuť ji vidět, neměl jsem jí už co říci. Ani bych ji nechtěl obejmout: hnusilo se mi mé tělo, které zpopelavělo a potilo se....“<sup>57</sup>

Jeho vlastní tělo je pro něho jen hmotou, mrtvou tkání, stejně jako Antoinovi se mu vlastní tělesnost hnusí. Stejně ho odpuzují i těla ostatních, nemůže toužit po žádné ženě, neboť je mu jasné, že i její tělo zemře, bude pouhou potravou červů. Není schopen již k ní cokoliv cítit, kdyby ho nyní přišla navštívit, nemohl by se jí ani dotknout. „...nebyl jsem si jist, jestli se mi nehnusí i její tělo. Concha bude plakat, až se dozví o mé smrti, celé měsíce nebude mít chuť žít. Umřít však musím já. Myslel jsem na její krásně něžné oči. Když se na mě dívala, něco z ní na mě přecházelo. Ale řekl jsem si, že je konec, kdyby se na mě podívala nyní, pohled by zůstal v jejích očích, nedošel by ke mně. Byl jsem sám.“<sup>58</sup>

Jeho milovaná je pro něho příliš vzdálená, příliš živá, možná kdyby s ním musela sdílet osud odsouzeného, byl by nějaký další cit mezi nimi možný, objevila by se vzájemná podpora, ale v této chvíli je on naprosto jinou bytostí. I s myšlenkami na Conche a v místnosti plné lidí, nemá Ibbieta nyní, ve svých očích, nikoho jiného než sebe sama a i jeho vlastní já se pod tíhou blížící se smrti rozplývá. Láska, která mezi nimi byla, nemá pro něho již pražádný smysl, láska nemůže bojovat tváří v tvář se smrtí a zvítězit, je nutně určena v prohru a zapomnění. City, které Ibbieta ke Conche choval, se rozplynuly v chladných zdech vězení společně s nadějí na záchranu. Jak již bylo řečeno v kapitole o hře S vyloučením veřejnosti, je pro Sartra láska založena na vlastnění, projevuje se konfliktem. „Každé vzepětí lásky je odsouzeno k neúspěchu. Milovat toho

---

<sup>57</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost*. s. 24

<sup>58</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost*. s. 24

*druhého znamená podle základního hlediska analýzy pohledu, chtít být druhým milován.*<sup>59</sup> Ibbieta ovšem milován být nechce, tedy zde nelze mluvit o lásce. vzdal se své lásky, v podstatě dobrovolně a to zejména z racionálního a utilitárního hlediska.

Vězni mají velké problémy hledět navzájem do tváří, ze sebe navzájem cítí nevyhnutelnost konce, smrt čpí z jejich kůže, z jejich šatů, ze všeho co udělají, co řeknou. City pro Ibbietu již nic neznamenaají, ani cokoliv jiného, neutěší ho ani přítomnost jiného člověka, jeho blízkost, veškeré vztahy jsou pryč. Mezi vězni nemůže vzniknout přátelství, na to jsou příliš rozdílní, v běžné situaci by si sebe navzájem ani nevšimli a jen fakt, že spolu zemřou, je prostě nemůže sblížit. I když si uvědomují, že těsně před smrtí jsou stejní, jsou na stejné úrovni, v totožné situaci, nejde, aby si mezi sebou cokoliv vypěstovali, navzájem si jsou odporní, děsiví, každý z nich je připomínkou toho nezvratného pro ostatní.

Konec celé povídky je založen na čisté náhodě. Ibbieta je podroben výslechu, kde má prozradit úkryt svého vůdce Ramona Grise, dokonce dostane nabídku, pokud místo prozradí, bude volný. On však se již se svojí smrtí smířil, z pozice člověka, který již nemá vůbec co ztratit, v rámci šibeničního humoru řekne místo, o kterém si je jistý, že zde Ramon nebude. Ví, že zemře, to ho již nechává chladným, jeho život již fakticky skončil, jen si představuje marné hledání vojáků. Jeho slova nejsou výrazem hrdinství, pouze důkaz toho že on, jako bytost vědoma si svého skonu, si vůči živým může dovolit vše. On již není člověkem. *„S křikem odešli a já klidně čekal pod dozorem falangistů. Občas jsem se pousmál, říkal jsem, jak se asi budou tvářit. Viděl jsem je, jak zvedají náhrobní kameny, otevírají jedna dvířka hrobky po druhých. Představoval jsem si celou tu situaci, jako bych byl někdo jiný: vězeň, který si umínil, že bude*

---

<sup>59</sup> Janke, W. *Filozofie existence*. s. 154

*dělat hrdinu, vážní falangisté se svými kníry a chlapi v uniformách pobíhají mezi hroby; bylo to k popukání.“<sup>60</sup>*

Zde však zapracovala silná shoda okolností a vojáci Grise na hřbitově skutečně objeví a zabijí ho. Kdyby Ibbieta mlčel, toto by se nestalo. Jeho absurdní jednání, pokus o vtíp, či jakési vrácení vojákům, to co mu provedli má za následek smrt člověka, navíc muže, kterého Ibbieta dříve považoval za přítele. Rozsudek Ibbietovi smrti je tedy pozastaven, je možné, že vůbec nebude vykonán. Ten, který se se svou smrtí smířil, bude žít dál i když další jeho život podle mého názoru není možný. Byl již příliš ponořen ve vlastní smrtelnosti, naprosto oproštěn od běžných životních aktivit, Ibbieta se již nikdy nebude schopen zapojit do života, nebude žít, v běžném lidském chápání, pouze přežívat, existovat bez nějaké náplně své přítomnosti. *„Všecko se se mnou začalo točit, a když jsem přišel k sobě, seděl jsem na zemi: smál jsem se tak křečovitě, že mi vyhrkly do očí slzy.“<sup>61</sup>*

---

<sup>60</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost.* s. 31

<sup>61</sup> Sartre, J.-P. *Zed'. Nevolnost.* s. 32

## 3 ALBERT CAMUS

### 3.1 Životopis

Albert Camus se narodil 7. listopadu 1913 v Mondovi, v Alžírsku. Jeho rodiče byli Lucien Camus a Helén Sintés. Lucienovi rodiče byli francouzští emigranti. Helén nepocházela z Francie, ale ze Španělska. Camusův otec zemřel v roce 1914 během první světové války v bitvě na Marně. Válka ovlivnila celý Camusův život a jeho dílo. Jeho matka byla nucena vychovat jej sama v extrémní chudobě. Přestěhovali se do Belcourtu, který byl však přelidněný. Camusova rodina zde žila v těžkých podmínkách. Camus utíkal před touto neutěšenou situací ke škole, a k účasti v atletických týmech. Ve škole byl úspěšný, jeho učitel mu pomohl složit přijímací zkoušky na lyceum v roce 1923. Důležitý rok pro vymanění se z chudoby bylo přijetí na universitu. V roce 1930 byla jeho studia přerušena tuberkulózou. Nemoc mu sebrala sílu, jen kvůli ní studoval dálkově. Mezi léty 1931 a 1935 vystřídal několik zaměstnání, včetně policejního úředníka a prodavače. V té době se oženil, vzal si Simone Hiéovou. Manželství však skončilo rozvodem, kvůli Simonině nevěře a drogové závislosti. Camus se chtěl stát učitelem, ale kvůli tuberkulóze neudělal zdravotní testy. Jako student v roce 1934 vstoupil do komunistické strany, zejména kvůli svému antifašismu. Španělská občanská válka velice Camuse ovlivnila. Jeho blízký vztah ke komunistické straně byl podmíněn rovněž jeho dětstvím.

V roce 1935 založil Divadlo pracujících. Jeho prostřednictvím se seznamovali alžírští dělníci se socialistickými divadelními hrami. V roce 1939 jeho činnost skončila. Mezi lety 1937-1939 psal Camus pro Alger-Republican, socialistické články. Jako reportér porovnával a zkoumal životy chudých Arabů v Kabyly. Později napsal soubor esejů na toto

téma. Od roku 1939 do roku 1940 působil jako editor u dalších socialistických novin, Soir-Republicain.

Po vypuknutí druhé světové války se Camus stal členem odbojové buňky. V roce 1940 se oženil s Francine Faureovou. V tom samém roce odjel do Paříže. Doufal, že se zde stane reportérem. Když Němci obsadili Francii, vrátil se do severní Afriky. Bylo mu doporučeno, aby Alžírsko opustil. Camus byl pacifista a psal otevřeně o válce v Evropě. V roce 1940 napsal několik esejů a povídek. Zanedlouho napsal nebo provedl náčrt Cizince, Mýtu o Sisyfovi a Moru. V roce 1942 odjíždí do Saint-Etien. Během zimy se Camusova tuberkulóza zhoršuje.

V roce 1943 se zapojil do hnutí odporu s názvem Úder. V roce 1943 se stal editorem novin Úder. Za druhé světové války se Camus spřátelil se Sartrem. Po válce Camus odjel do USA, kde zjistil, že Sartrův existencialismus je zde chápán jako filozofie beznaděje. V roce 1944 se Camusovi narodila dvojčata. V roce 1949 se k jeho tuberkulóze připojily další komplikace. Dva roky žil v osamění. V té době psal a publikoval politické eseje. Uzdravil se v roce 1951, v tom samém, ve kterém publikoval knihu Člověk revoltující. Tato kniha zapříčinila konec přátelství se Sartrem. Během padesátých let se stal Camus obráncem lidských práv. Kvůli Francově vítězství ve Španělské občanské válce se Camus v roce 1952 postavil proti přijetí Španělska do UNESCA. Kvůli tomu se vzdal členství v UNESCO. Camusovo zalíbení ve Francii bylo podrobena několikrát zkoušce. Snažil se pochopit francouzský kolonialismus. To skončilo v červenci roku 1953, kdy policie začala střelbu na Muslimy protestující v Paříži. Několik jich bylo zabito, mnoho zraněno. Spousta Muslimů v Paříži byla z Alžíru. Stejně jako Camus požadovali větší autonomii Alžírska. Francouzský vliv byl oslaben událostmi v Asii, kdy armáda vietnamského generála Giapa porazila Francouze.

V roce 1956 Camus publikoval knihu Pád. Tato novela byla kladně přijata. O rok později obdržel Nobelovu cenu za literaturu. Byl druhým nejmladším držitelem této ceny. V té samé době napsal esej Reflexe pod gilotinou, který se týkal lidských práv. Camus se snažil stále pomáhat Arabům, mnoho jich zachránil před trestem smrti. V roce 1958 Francie potvrdila nezávislost Alžírsko. Camus se proti tomu postavil, Nedokázal si představit, že by Alžírsko mohlo být na Francii nezávislé.

Albert Camus zemřel 4. ledna 1960 při automobilové nehodě. Po jeho smrti se našel nedokončený rukopis díla První Člověk.<sup>62</sup>

---

<sup>62</sup> <http://www.tameri.com/csw/exist/camus.shtml>

## 3.2 Problematika mezilidských vztahů ve vybraných dílech Alberta Camuse

### 3.2.1 Cizinec

Cizinec, stejně jako Nevolnost je vyprávěn v první osobě. Jedná se o Camusovu zásadní knihu, pro svůj oproštěný styl, přiměřený holému bytí hrdiny a zřetelně artikulovanému ztvárnění absurdního údělu člověka je pokládána za autorovo absolutní mistrovské dílo.<sup>63</sup> Dílo je podstatné nejen literárně, ale i z filozofického hlediska. Pro moji práci je tato kniha také významná svým pojetím mezilidských vztahů.

Ve středu dění stojí postava Meursaulta, francouzského úředníka v Maroku. Jeho postoj ke světu se dá jen těžko jasně definovat. Jednoznačně však lze říci, že neprožívá určité situace stejně jako ostatní lidé. Je uzavřen ve své každodennosti, stále vykonává ty samé činnosti, potkává ty samé lidi, pohybuje se stále na totožných místech. V tomto svém stavu je, nedá se říci přímo šťastný, ale spíše svým způsobem spokojený, uklidněný, nic ho nerozrušuje. To se však změní zprávou o smrti jeho matky, která již delší dobu žila v útulku. Odjíždí na její pohřeb, protože musí. Nedá se říci, že by ho její smrt zarmoutila, její skon bere jako fakt, bez nějakých hlubších citových projevů. Nerozumí tomu, jak se k němu ostatní chovají, nechápe jejich soucit, tato situace je pro něho nová, nedokáže se na ni adaptovat. Nedokáže ostatním dát, to co od něho očekávají. Proto se v jejich očích stává někým cizím, nepochopitelným. Nedokáže v dané situaci zareagovat tak jak je vhodné, proto se pro ostatní stává podezřelým. Neplakal na pohřbu své matky, neměl k tomu žádný důvod, jeho vztah k ní byl dobrý, ale i přesto neplakal, tento fakt je pro Meursaulta začátkem jeho konce. On sám

---

<sup>63</sup> Loužek, Marek (ed.). *Albert Camus: Padesát let od úmrtí: Sborník textů*. s. 25

s lidmi konflikty přímo nemá, to jak na něho lidé pohlíží, způsobuje jeho naprosto odlišné jednání.

Společnost nastavila určité normy, jak je vhodné, aby se projevovaly vztahy mezi lidmi a každý kdo má problémy tyto normy dodržovat, musí nutně stát mimo ni. Meursault působí na první pohled celkem nenápadně. Lidem se nevyhýbá, avšak je ani nevyhledává, pokud se s někým setká, vyjde s ním a svým určitým způsobem bude za to rád. Jestliže však nepotká nikoho, v zásadě to pro něho nepředstavuje nic důležitého. Toto je podle mého zásadní rozdíl mezi jím a Sartrovským hrdinou nevolnosti Antoinem. Ten je sám, odsouzen k samotě, ale v podstatě mu to nevyhovuje, snaží se to změnit, chápe, že s lidmi by se mu jeho stavy prožívaly lépe. Meursault naopak samotou nechápe jako nic špatného, pro něho lidé kolem něho neznamenaají nic, nejsou pro něho důležití.

Meursault působí jako zbytečný člověk, tedy hrdina, jenž se zrodil v ruské literatuře 19. století. Je lhostejný k životu, o všem ne proto, že by mu chyběla vůle žít, naopak nic nenapovídá tomu, že by život neměl rád. To v žádném případě, neboť v plno scénách obdivuje krásu světa a života. Jeho lhostejnost tedy nevyplývá z nenávisti ke své existenci, ale pochází z uvědomění marnosti života a jeho absurdity.<sup>64</sup> Absurdita je pro Camuse klíčovým pojmem, mnohem důležitější a svým způsobem fatálnější než pro Sartra.

Absurditě se Camus z velké části věnuje ve svém díle Mýtus o Sisyfovi. *„Jestliže za jistých okolností člověk odpovídá „nic“, když se ho někdo ptá na povahu jeho myšlenek, může to být pouhá finta. Milované bytosti to velmi dobře vědí. Pokud je však taková odpověď upřímná, jestliže ztělesňuje onen podivuhodný stav duše, kdy prázdnota se stává výřečnou, kdy se srdce marně pídí po článku, který tento řetěz obnovil,*

---

<sup>64</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 35



*pak je vlastně prvním znakem absurdity.*<sup>65</sup> Je komplikované říci, zda si Meursault uvědomuje absurditu svého života, ovšem v několika momentech je jasné že jeho život nemá žádný hlubší smysl, než život sám. Váží si jednotlivých okamžiků, klidu na pláži, vánku. Netýká se ho běžné plánování, snaha zajistit si smysl života, něčeho dosáhnout. On je v podstatě spokojený ve svém malém uzavřeném neměnném světě. Nikoho nepotřebuje a nikdo nepotřebuje jeho, toto se však smrtí matky mění, tato situaci jako by zapříčinila interakce, kterým se musí Meursault nyní podrobovat. Jeho postoj však není zcela nihilistický. On hodnoty neodmítá, jen je nevyhledává. Přestože se na první pohled může zdát, že to znamená totéž, myslím si, že tomu tak není. Pokud by to totiž platilo, nenechal by na sebe ostatní vůbec působit. On se sice uzavírá do sebe, ale ne naprosto, ne neprostopně, neobklopuje se žádnou pomyslnou bariérou, kterou by jistě mohl. Během četby se opravdu může zdát, že mu na ničem nezáleží, to však není pravda. Stále si zachovává určitý, sice ve srovnání s ostatními nízký, ale stále patrný, stupeň naplňování očekávání ostatních. V zaměstnání je spolehlivý, doma tichý, bezkonfliktní, pokud se k němu někdo chová přívětivě, těší ho to.

Tato představa o něm se však hroutí ve chvíli, kdy nastane něco, co se vymyká samozřejmosti a tím je smrt jeho matky. Na jejím pohřbu není schopen naplnit očekávání a truchlit tak, jak by podle názoru okolí bylo vhodné. Nepláče, neodpovídá podle zavedených norem. Navíc matku nenavštívil v útulku již rok, takže se zdá, že mu její smrt nevádí. Že o ni prostě nemá zájem, avšak jeho myšlenky vypovídají o něčem úplně jiném. *„Dokud maminka bývala doma, nedělal nic jiného, než, že se na mě pořád jen tiše dívala. První dny v útulku často plakala. Ale to jen proto, že tam nebyla zvyklá. Za pár měsíců by byla plakala, kdyby z ústavu musela pryč. Zase jen ze zvyku. Taky trochu kvůli tomuhle jsem za ni polední rok skoro vůbec nejezdil. Nehledě na to, že jsem tím*

---

<sup>65</sup> Camus, J. P. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 25

*pokaždé vlastně přicházel o neděli – a to ani nepočítám námahu, než člověk došel k autobusu a sehnal si lístek, a pak dvě hodiny jízdy.*<sup>66</sup>

Z knihy se nedovídáme přesný důvod, proč Meursault umístil matku do ústavu, ale zjevně to bylo proto, že mezi nimi vznikla jasná propast, nemohli již spolu žít. Z čistě morálního dogmatického hlediska se může zdát, že jeho jednání je třeba odsoudit. Avšak vše co říká, co si myslí, je čistě pragmatické, jasné, oproštěné od emocí, plné jasné logiky. Svoji matku nenavštěvoval, aby jí více netrápil, aby si mohla zvyknout na život v útulku, navíc on sám neměl s dojížděním do útulku žádné starosti. V tomto jednání, podle mého názoru není skryté sobectví, jen čistý pragmatismus. Jeho návštěva by zjevně stejně nepřinesla nic dobrého ani jemu ani jeho matce, Meursault si tedy jen nevytváří falešné představy, nemá potřebu navštěvovat matku, aby ulevil svému možnému černému svědomí, neboť tyto věci on vůbec neřeší, neprožívá je. Smrt jeho matky pro něho samotného není ničím významná, degraduje ji na stejnou úroveň jako své pocity nelibosti, zemřela mu matka, svítí mu slunce do očí, je mu zima, pro něho v tom není rozdíl, jsou to věci, které zrovna teď narušují zaběhnutý řád jeho života. Jak jsem již řekla, není to však tím, že by Meursault byl bezcitný, on to tak nechápe, prostě je jen čistě praktický. Neuvažuje v běžném stylu, kdy lidé přetrvávají v minulosti, plánují, těší se na budoucnost a současnost je pro ně jen přechodný stav. Ne tak pro něho. On žije jen v přítomnosti. Proto jsou pro něho jeho pocity nepohodlí tak podstatné, stejně jako pro jiné věci týkající se minulosti. *„Myslel jsem na to, že neděle je pokaždé tak ucouraná, že maminka je po smrti, že zítra jdu zas do práce a že se zkrátka a dobře nic nezměnilo.*<sup>67</sup> Smrt blízkého člověka, pro něho není zásadní změnou, jen drobnou překážkou.

---

<sup>66</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 10-11

<sup>67</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 25

Meursault jedná v podstatě bez emocí, „...žije pouze v přítomném čase, skromnou existenci cele závislou na smyslech, v níž žádný úkon nemá větší význam než jiný; není schopen předstírání, konvenční společenské reakce, není schopen zveličovat to, co skutečně pociťuje a proto není schopen ani očekávané silné emocionální odezvy, jež je součástí smyslu mezilidsky dohodnutého (nikoli tedy daného ve věcech, z řádu světa).“<sup>68</sup> Meursault je tedy schopen žít v lidské společnosti, ale spíše než přímo v kontaktu s lidmi, spíše ukrytý mezi nimi. Nezná pravidla hry mezilidských vztahů, nechápe komunikaci, která je založena na drobných lžích, přetvářce a chování přesně podle očekávání. Tomuto nerozumí, on žije svůj život v přítomnosti, bez ohledu na minulost a bez plánování budoucnosti, ale i přesto, nebo možná právě proto, mu tento jeho život vyhovuje, nemůže jinak.

### 3.2.1.1 Mezilidské vztahy v knize Cizinec

Do Meursaultova života nejen zasáhne skon jeho matky, ale také další dvě důležité okolnosti. Milostný vztah s Marií, ženou, s kterou se seznámil během matčina pohřbu a přátelství s Raymondem. Podle mého je však pro, alespoň částečné pochopení Meursaultova jednání a chování, důležitá spíše okrajová epizoda. Situace kdy Salamanovi, Meursaultovu sousedovi uteče pes. Pro Salamana, i přes jeho slova a projevovanou nenávisť pes hodně znamená, společně sdílejí domácnost již několik let. Zoufalý Salaman se dá s Meursaultem do řeči, truchlí po svém psovi, Meursault mu poradí, aby si pořídil nového psa. To však Salaman nechce, tvrdí, že si na toho starého zvykl. Tento jeho argument musí Meursault uznat, je opravdu zajímavé, že poznámku o citech či smutku by určitě nepochopil, ale zvyk, je pro něho něco podstatného, důležitého. Tak jak si Salaman zvykl na svého psa, zvykl si i na svoji

---

<sup>68</sup> Loužek, Marek (ed.). *Albert Camus: Padesát let od úmrtí: Sborník textů*. s. 25

ženu. „Se ženou štěstí neměl, ale když se to tak vezme, docela si na ni zvykl.“<sup>69</sup> Salaman si podle jeho názoru nemůže pořídit nového psa, ne proto, že by toho starého měl rád a truchlil po něm, ale jen proto, že na nového by si nepřivykl. Nové zvíře změnilo zaběhlý životní rytmus. Tak to chápe Meursault, neboť pro něho je každá nová situace, na kterou není zvyklý nepochopitelná, je schopen existovat jen v daných mantinelech stále se opakující přítomnosti. Jeho stavem je fakticky čistá existence bez smyslu, tato existence, kterou kolem sebe sledoval Antoine.

Meursault se pokouší zkroušenému Salamanovi projevovat soucit, nejde mu to, ale i přes to to má pro Salamana smysl. „*Já v té chvíli zívl a stařec mi oznámil, že už půjde. Řekl jsem mu, ať jen zůstane, jestli chce, a jak mě mrzí, že to s jeho psem takhle dopadlo. Děkoval mi.*“<sup>70</sup>

Salaman se přesně v rámci pravidel mezilidské komunikace, snaží poskytnout útěchu Meursaultovi. Vysloví domněnku, že mu jeho matka musí chybět, předpokládá to, očekává. Fakt, že by Meursault nemusel vůbec svoji matku postrádat, ho vůbec nenapadne. Pro běžného člověka, který je naprosto ponořený v konvencích lidské komunikace, je něco takového nepochopitelné. Meursault mu však neodpoví, neví, co by řekl, matka mu nechybí. „*Řekl mi potom chvatně a rozpačitě, že ví, jak mi v okolí zazlívali, když jsem dal maminku do útulku, ale on že mě zná a ví, jak jsem měl maminku rád. Na to jsem odpověděl, nechápu proč, že jsem doposud neměl ani tušení, že by mi tohle lidi zazlívali a že mi útulek připadal jako něco přirozeného...*“<sup>71</sup> Zde je jasně patrný omyl, kterého se Meursault dopouští, a který pro něho bude mít fatální následky. Činí to, čeho se dopouští velká spousta lidí, hodnotí druhé podle svých vlastních měřítek a podle toho jak oni sami jednají. Díky tomu lidi kolem sebe, s kterými se setkávají jen příležitostně, téměř nepoznají, jen očekávají, jak budou jednat, tím dochází k nedorozuměním.

---

<sup>69</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 44

<sup>70</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 44

<sup>71</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 45

Meursault totiž předpokládá, že když se nijak nezajímá o ostatní, nevšímá si jejich soukromí, chyb, nic jim nevyčítá, nepodsouvá, nevnučuje jim, jak se mají chovat, nebudou si ani ostatní všímat jeho. Toto je samozřejmě chybný předpoklad. *„Je patrně pravda, že lidé pro nás zůstávají provždy neznámí, že je v nich vždycky cosi nezlomného, co nám uniká. Ale prakticky lidi znám a rozpoznávám je podle jejich chování, podle jejich činů, podle toho, jaké důsledky má jejich cesta životem.“*<sup>72</sup> Při tomto poznávání může dojít ke špatnému pochopení některých behaviorálních signálů, to může mít jak kladné, tak záporné následky. U Meursaulta převládají však ty záporné a v zásadě důsledkem tohoto neporozumění a falešných představ, začínají na něho lidé pohlížet podezřívavě. Nechová se tak, jak by v daných situacích měl, náhle neodpovídá jejich představě tichého mladíka. V běžných případech toto vede ke strohosti chladnému přístupu a odmítání jedince, většinou to tak vypadá jako by se čekalo, až dotyčný poskytne záminku k tomu, aby se s ním začalo zacházet jako s nebezpečným odpadlíkem. Meursault těchto zámínek, naprosto nevědomky poskytuje rovnou několik.

Zásadní dějovou linkou je vražda, či snad nešťastná nehoda, kterou Meursault zapříčiní, když zabije marockého mladíka, jde o sebeobranu, mladík ho napadne. Avšak Meursaultova obrana je nepatřičná, do mladíka vystřílí téměř plný zásobník. Při soudním procesu, který následuje, se všechny výčitky vůči němu nakupí a stanou se silným nástrojem, který pomůže mechanismu, který jej chce rozdrtit. *„Cizinec je viděn u Camuse svými soudci, obecnstvem a také zákony a institucemi, a neví, kam se podít mezi vzpourou proti falešnému vidění lidskému a rezignací: neboť jejich názor je hotov provždy, on je cynickým vrahem; mechanika společnosti jej za chvíli na popravišti semele jako zločince, a*

---

<sup>72</sup> Camus, A. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 24

*poněvadž z něho nezbude navždy leč představa – o něm – v lidech, tj. jistá a jediná možná věcnost jeho samotného, bude objektivně vrahem.“<sup>73</sup>*

Meursault není souzen jen čistě, spravedlivě za vraždu. Porota, soudce a celé obecné mínění, víc než to, že zabil, vidí fakt, že neplakal na pohřbu své matky, dal jí do útulku, nechce si vzít svoji přítelkyni. Všechny tyto zdánlivé drobnosti jen přispějí k jeho konci. Lidé nejsou schopni pochopit jeho emocionální chlad, jeho prožívání současnosti ani logické chování. Prostě ho pokládají za monstrum, špatného člověka, kdyby plakal, obhajoval se, možná by mu odpustili, ale toho Meursault není schopen. V této rozhodující chvíli nemůže naplnit očekávání ostatních, hrát podle jejich pravidel, proto je odsouzen, ne pro svůj čin, ale proto jaký je, a kvůli svému vztahu k ostatním lidem kolem sebe.

Na začátku procesu však toto ještě není zcela zřejmé. Advokát ani vyšetřující soudce vůči němu nejsou nijak zaujatí, pohlíží na něho dokonce laskavě. Snaží se zjistit, co vraždě předcházelo, jaké měl Meursault pohnutky. Nezajímají je však jen okolnosti týkající se vraždy, ale také smrt a pohřeb jeho matky. Žaloba chce totiž necitelnost, kterou údajně projevil ve svém vztahu k matce, použít v jeho neprospěch. Meursault toto není schopen pochopit. Tvrdí, že smrt matky nemá s tím, co spáchal nic společného. Má určité potíže o tom mluvit, není schopen své pocity zformulovat tak, aby byl pochopen. Jeho slova vyznívají chladně, ironicky, ovšem on takový není, ve svém nitru svoji matku měl opravdu rád, mrzí jej, že zemřela, ale to je vše co k tomu může říct. Plně si uvědomuje, že její smrt nemůže nijak ovlivnit, vše bere jako nezvratný fakt. Tento postoj však jeho advokáta zjevně odpuzuje, ale i přesto se snaží zachovávat profesionální odstup, který však zakolísá, ve chvíli kdy Meursault řekne svůj názor, že všechny živé bytosti si víceméně přály smrt těch, které milovaly. Smysl této věty je nejasný. Meursault při své inteligenci musí chápat, že tato věta mu může vysloužit nenávisť, popudit

---

<sup>73</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 42

proti sobě člověka, který se ho má zastávat, ale i přesto ji řekne. Nemůže jinak, je až bolestně upřímný. On sám si částečně začíná uvědomovat, že jeho reakce nejsou naprosto běžné. *„Já mu ale přesto vysvětlil, že vzhledem k mému vrozenému založení bývají mým citům často na překážku fyzické potřeby.“*<sup>74</sup> To však advokát nechápe, a je mu jasné že tomu neporozumí ani porota.

Dalším pomyslným hřebíčkem do rakve, je fakt, že Antoine netušil, kolik let bylo jeho matce. Tato okolnost, společně s tím, že neplakal, seznámil se týž den s dívkou, a bavil se, všechny přesvědčí o jeho zkaženosti a vině. Nesoudí se tedy to, z jakého důvodu zastřelil člověka, ale je obviněn z toho, že je málo lidský. Je jiný, liší se od ostatních lidí. *„Jistěže, páni porotci to zváží spravedlivě. A dojdou k závěru, že cizí člověk může kávu nabízet, avšak syn ji musí odmítnout před mrtvým tělem té, která mu dala život.“*<sup>75</sup> Meursault se tedy zachoval špatně jako syn, opustil matku, netruchlil po ní, je celou svou osobností vrah, aspoň podle názoru žalobce. *„...já toho člověka viním, že matku pohřbíval se srdcem zločince.“*<sup>76</sup> Tato slova jsou velice přesvědčivá, lidem se Meursault nepřičí tím, že zabil, ale tím že v srdci, ve svém nitru se jako zločinec chová, je chladný a podle běžných měřítek nezná soucit. Nikdo se ho nesnažil pochopit, soudili ho podle obyčejných měřítek, a proto také odsoudili.

---

<sup>74</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 60

<sup>75</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 81

<sup>76</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 85

### 3.2.1.2 Láska v knize Cizinec

I přes Meursaultovu netypickou povahu jsou lidé, kteří ho mají rádi. A v podstatě jej i chápou. Dívka Marie, s níž naváže vztah v den matčina pohřbu, jej zjevně miluje. Dává mu najevo svoji lásku a nijak ji nevadí, že Meursault není schopen její city opětovat, tak jak je běžné. I ona si podle své vlastní povahy vytváří o Meursaultovi vlastní představy. Ty však nejsou nijak negativní, odhaluje v něm to co ostatní ne, miluje ho bez výhrad, jeho emocionální chladnost jí spíše přijde jako zdrženlivost, nerozhodnost. Není to však nic zvláštního, neboť Meursault se k ní chová slušně, mile, je plně schopen trávit s ní čas, obdivovat ji. „*Oblékla si plátěné šaty a rozpustila si vlasy. Řekl jsem jí, že hezká a ona se šťastně zasmála.*“<sup>77</sup> Ovšem Meursault tato slova nechápe jako plané lichocení, on to myslí opravdu vážně, říká vždy, to co si myslí a nehledí na důsledky, není schopen je ani chápat, předpokládat je.

Může se zdát, že jejich vztah je založen, z Meursaultovy strany, jen na tělesnu, ovšem podle mého názoru to tak není. Nemiluje ji, ne podle běžně nastavených měřítek, ale čas, který s ní tráví, ho určitým způsobem uspokojuje, je s ní, poslouchá ji, rád se jí jen tak dotýká. Meursaulta těší drobné věci, drobné radosti, ty velké, zásadní, jako je kupříkladu láska, ty se ho nedotýkají, nedokáže je pochopit. Vůbec si neuvědomuje, že by jeho milostný vztah, který s Marií navázal, nemusel být zrovna standartní. Nedokáže přesně určit, co k ní cítí, nemyslí si, že by ji miloval. Může se zdát, že není lásky schopen. Ale tak to podle mého názoru není. Něco k ní cítí, ale ne stálý cit, který se nazývá láskou. Spíše, jak jsem již říkala, s ní rád sdílí přítomný okamžik, těší ho. To je pro něho naprostý vrchol citu, který dokáže projevit. „*Večer za mnou přišla Marie a vyzvídala, jestli bych si ji chtěl vzít. Řekl jsem jí, že je mi to jedno, a jestli o to stojí, mohli bychom to udělat. Chtěla taky ode mě slyšet, jestli ji miluju. Odpověděl jsem jí totéž, co už jednou, že to přece je*

---

<sup>77</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 47



*bezvýznamné, ale že ji podle všeho nemiluju. „Proč by sis mě tedy měl brát?“ řekla. A já ji vysvětlil, že na něčem takovém ani dost málo nezáleží a jestli si přeje, můžeme se vzít.“<sup>78</sup>*

Na svatbě mu opravdu nezáleží, ani na tom koho by si vzal, sám přiznává, že kdyby ho takto požádala jiná žena, řekl by ji to samé. Svatba je pro něho pouhá nedůležitá formalita, jen otázka zvyku. Na manželský stav by si zvykl, tak jak si Salaman zvykl na svého psa a jeho matka na život v útulku. Nic jiného v tom nevidí.

Do vězení za ním Marie přichází jednou. Meursault však není schopen se na jejich rozhovor příliš soustředit, vadí mu hovor ostatních návštěv. Snaží se s Marií mluvit, ale hluk, který je kolem něho, mu to příliš neumožňuje. Poslouchá, co Marie říká, ale zároveň slyší i řeči ostatních. Později, když už ví, že je odsouzen k smrti, si uvědomuje čím dál tím více, že mu Marie chybí. Neschází mu jen její čistá fyzická přítomnost, ale ona sama, a podle mého názoru především jejich vzájemná blízkost. Ta radost, kterou Meursault měl když, kupříkladu, bylo slunečné počasí a ona měla na sobě pěkné šaty. Ale nyní už je pozdě na cokoliv. Musí se smířit s její nepřítomností, a zde opět neřeší to, že ji již nikdy neuvidí, ale to, že s ním, teď, v tuto chvíli není.

Na rozdíl od Meursaulta, který se dá charakterizovat jako muž, který nezná lásku, je Clamence, hrdina románu Pád, opravdovým milovníkem. Milovníkem v běžném lidském chápání. Má mnoho vztahů, jeho vztah se ženami je nenucený, přirozený, užívá jen očividné lži, vzhledem ke svému příjemnému a pohlednému vzezření ani žádné úskoky nepotřebuje. O ženách, které svedl, tvrdí, že je miloval, ovšem jeho láska je pomíjivá. *„Miloval jsem je, a toto rčení vlastně znamená, že jsem z nich nikdy žádnou nemiloval doopravdy. Mizogynství mi vždycky připadalo vulgární a směšné a skoro všechny ženy, které jsem poznal,*

---

<sup>78</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 42

*byly podle mého názoru lepší než já sám. Ale i když jsem je cenil tak vysoko, častěji jsem jich využíval, než jim sloužil.“<sup>79</sup>*

Tímto se Clamence liší od Meursaulta, neboť Meursault má Marii svým zvláštním způsobem rád, je mu s ní dobře, rád se jí dotýká, ale víc po ní nepožaduje, nevyužívá ji, nechce si prostřednictvím její společnosti a lásky něčeho dokázat. Clamence však ženy využívá jen ke zvýšení své sebelásky a společenské prestiže v očích dalších. Získání ženy, je pro něho jen pokoření další mety. Sám o sobě tvrdí, že není bezcitný, naopak velice citlivý, ale jen sám k sobě, své bolístky a zklamání prožívá opravdu velice silně, ženy jsou pro něho jen věci, jimiž si zvyšuje své ego, hladí vlastní samolibost. On sám jim nedává nic ze sebe, pouze bere jejich pozornost, význam, který pro něho má to, že každou chvíli je s jinou ženou, chce získávat, lovit a ženy jsou pro něho jen lovná zvěř, trofeje, jimiž se chlubí. „...smyslnost a jenom smyslnost ovládala můj milostný život. Hledal jsem jen možnosti požitku a příležitosti k dobývání... Na své úspěchy jsem byl dost pyšný a nacházel jsem v nich značené uspokojení.“<sup>80</sup>

Clamence je tedy lovec, muž, který rád získává ženy, které jsou těžko dosažitelné, více ho zajímají ty, u kterých není vyhlídka na další vztah, on nehledá hluboký cit, jen dobrodružství. Nejvíce ze všeho nesnáší nudu, život si cení pro jeho radosti, vše, i láska, je pro něho jen hrou. Svými milostnými úspěchy vyplňuje svůj život, snaží se uniknout nudě, absurditě svého žití, prožitek je pro něho cílem, v podstatě žije svým způsobem v přítomnosti, stejně jako Meursault, Avšak Meursaulta těší i prosté věci, jako sluneční svit, vánek či prostá přítomnost Marie. Clamence ke svému zdánlivému pocitu pomíjivého štěstí potřebuje mnohem více. Potřebuje dokazovat ostatním i sám sobě svoji dokonalost, neodolatelnost, vše je postaveno na jeho naprosté sebelásce, nechce

---

<sup>79</sup> Camus, A. *Pád*. s. 39

<sup>80</sup> Camus, A. *Pád*. s. 39

ženy milovat, udělat je šťastnými, chce pouze ve svých očích potvrdit svoji jedinečnost. „Někdy jsem od nich dokonce vyžadoval přísahu, že nebudou náležet nikomu jinému, jen abych jednou provždy ukonejšil své obavy. Na těch obavách se ne podílelo srdce ani fantazie. Ve mně totiž byla zakořeněna zvláštní samolibost a já si navzdory zřejmým důkazům dovedl těžko představit, že by nějaká žena, která patřila mně, mohla kdy náležet jinému.“<sup>81</sup> Jeho arogance jde tak daleko, že se v podstatě obklopuje ženami, jen proto, aby mu byla kterákoliv kdykoli k dispozici, obdivujíc jeho dokonalost a plna touhy hřát se v slunci jeho přízně.

Meursault však, i přes svoji neschopnost dávat najevo city, Marii určitým způsobem poskytuje lásku. Záleží mu na ní, chce, aby byla spokojená tak jako on. Meursault nemyslí jen na sebe, ano je sice vrahem, zabil muže, ale jeho čin by se mohl brát jako pouhá nehoda, či vyústění Meursaultova extrémního žití v okamžiku a neschopnosti myslet na budoucnost, on v podstatě nechápe svoje provinění, netuší čím je podstatné. Clamence však zcela vědomě nezabránil sebevraždě ženy, nechal ji zemřít, ne snad proto, že by nebyl schopen pochopit následky, ale jen proto, že se mu nechtělo, nebylo to pro něho důležité. „Už si nepamatuji, na co jsem tehdy myslel. „Příliš pozdě, příliš daleko...“ nebo něco takového. Pořád jsem jen nehybně naslouchal. A pak drobnými kroky v dešti jsem odešel. Nikomu jsem nic nehlásil.“<sup>82</sup> Tato žena Clamence nezajímala, nepřispívala k jeho pocitu sebestřednosti, nebyla pro něho ničím.

Clamence má velice zkreslené mínění, o sobě, o své důležitosti. Ovšem vnitřně je prázdný, nemá žádné přátele, láska je pouhou chimérou bez citu. Meursault, muž, který není schopen lhát, cokoliv zapírat, plánovat či po čemkoliv déle toužit má přátele, má dokonce i vztah ve kterém by mohlo být něco jako láska. On si žádné iluze nevytváří, žije

---

<sup>81</sup> Camus, A. *Pád.* s. 42

<sup>82</sup> Camus, A. *Pád.* s. 47

v realitě přítomnosti, nechápe smysl svého provinění, ale přijme za něj trest, čeká na svoji popravu a až do poslední chvíle naplno prožívá každou vteřinu svého života. Pokání Clamence je falešné jako celý jeho život, jako všechny jeho vztahy. *„Sebe jsem přitom nezměnil, mám se stále ještě rád a stále ještě využívám druhých. Až na to, že vyznání chyb mi dovoluje začínat pokaždé lehčeji a mít dvojnásobný požitek, nejprve z vlastní přirozenosti a pak ze slastného pokání.“*<sup>83</sup>

Meursault trpí ve vězení absencí věcí, které by ho zabavili, nemá žádné výčitky svědomí, potřebuje zavést nutný stereotyp, aby mohl žít. Můžeme se jen dohadovat, zda by, při opětné možnosti zažít znovu tu kritickou chvíli, zabil, či by se svého činu vyvaroval. Ovšem pravděpodobně by znovu nezabil, ne proto, aby unikl výčtkám či zachránil lidský život, ale nejspíš proto, aby mohl dál pokračovat ve své běžné obyčejné existenci a těšit se z prostých věcí. Meursault zabil, je ve vězení, měl by pykat, ale nic takového se ho netýká, je smířený se svojí vinou, se svojí smrtí, má ve svém nitru pořádek. Clamence naopak zažívá peklo, uvědomuje si svoji plytkost, svoji neschopnost navázat jakýkoliv hlubší vztah, dalo by se říci, že i lituje svého činu, tedy své nečinnosti, celý jeho život je náhle prostoupen poznáním absurdity vlastní existence. Clamence je odsouzen k bytí bez cíle, k bloudění plným výčitek a snahy vrátit se ke starému životu, možná i touží po tom být uvězněn, potrestán. Ovšem to se nestane, jeho vlastní myšlenky jsou jeho trestem, pomyšlení na to, že i kdyby mohl zabránit sebevraždě člověka, nejspíše by to znovu neučinil. *„Ach dívěnko, vrhni se znovu do vody, abych měl ještě jednou příležitost zachránit nás oba!“ Ještě jednou! No to by byla ztřeštěnost! Představte si, drahý mistře, že by nás někdo vzal za slovo? Pak je muset dodržet. Brr...! Voda jako led! Jen klid, prosím, klid! Nyní je již příliš pozdě, vždycky už bude příliš pozdě. Jaké štěstí!“*<sup>84</sup>

---

<sup>83</sup> Camus, A. *Pád.* s. 89

<sup>84</sup> Camus, A. *Pád.* s. 93

### 3.2.1.3 Přátelství v knize Cizinec

Meursaultovým jediným přítelem je Raymond, klasický příklad hrubého a neotesaného muže. Bije svoji marockou přítelkyni, tvrdí, že to je trest za to, že ho podváděla. Dokonce do vytrestání zapojí Meursaulta, po němž chce, aby za něho poslal dopis. Ani toto Meursault neodmítá, vůbec se nezamýšlí nad morálním aspektem a nad Raymondovou výbušnou a hrubou povahou. Raymond to po něm chce a on to prostě udělá. Je svědkem scény, kdy Raymond svoji dívku bije, neudělá nic, aby se jí zastal, dokonce se ani v hovoru s Raymondem k tomu nevrací, je mu to jedno. Nezáleží mu na tom. *„Žena bez přestání řvala a Raymond bez přestání bil. Marie řekla, že je to strašné, ale já na to neodpověděl. Posílala mě pro strážníka, ale řekl jsem jí, že strážníky nemám rád.“*<sup>85</sup> Znovu je pro něho důležitější jeho momentální stav, nechť jít pro strážníka, než fakt že za dveřmi muž bije dívku. I po tomto incidentu pokračuje jeho a Raymondovo přátelství. Meursault dokonce uznává, že se dívka provinila, že Raymond ji podporuje, a ona je mu nevděčná.

U soudu se Raymond snaží Meursaulta zastávat, ale svou výpověď mu moc prospěšný není. O všem tvrdí že je pouhá náhoda, není schopen nic vysvětlit, ani to, jak je možné, že dopis, který vše začal je psaný Meursaultovou rukou. Na konec jen přisvědčí, že Meursault byl jeho přítel a tím jeho výpověď končí. Není schopen se přítele víc zastat. Meursaulta sice označoval za svého přítele, ale podle mého mu na něm příliš nezáleželo. Jen ho využíval jako pomocníka proti své přítelkyni a jejím bratrům. Neopraví žalobce, neřekne že Meursault je stále jeho přítelem, nechápe ho již tak. Meursault již pro něho není, možná za nějaký čas na něho naprosto zapomene.

Kromě obhájce Meursault ve vazbě ještě hovoří s vyšetřujícím soudcem. Vypadá to, že právě on se snaží Meursaulta pochopit, ale tato

---

<sup>85</sup> Camus, A. *Cizinec*. s. 36

představa je jen zdánlivá. Nechce mu porozumět, snaží se mu jen vnutit víru v Boha. Věří tomu, že i ten nejhorší zločinec se může kát, aby mu bylo Bohem odpouštěno. Tvrdí, že každého zločince svým projevem přesvědčil. U Meursaulta toto však nefunguje. Myslím, že to je jeho naprostou upřímností, neboť tváří v tvář smrti se každý přimkne k Bohu, ať opravdově, nebo jen proto, aby soudce potěšil. Něco takového však Meursault nemůže, on útěchu v Bohu hledat nemůže. Bůh je pro něco nepochopitelného. Je absurdním hrdinou bez víry, bez Boha, bez naděje, není nic, na co by se mohl odvolat, v co by mohl doufat.

Rozhovory s vyšetřujícím soudcem Meursaulta, samozřejmě vzhledem k situaci, baví. Tyto rozhovory, výslechy, probíhají pravidelně jedenáct měsíců. Dá se říci, že jsou jediným zpestřením Meursaultova pobytu. Jsou tak pravidelné, že si na ně zvykl, začali ho těšit. *„Během těchto návštěv se ke mně nikdo nechoval nevraživě. Všechno probíhalo tak přirozeně, že jsem podléhal komickému dojmu, jako bych „patřil do rodiny. A po jedenáctiměsíčním období těchto výslechů jsem skutečně málem nedovedl pochopit, že mě v životě mohlo těšit něco jiného než ty vzácné okamžiky, kdy mě soudce ve své kanceláři vyprovázel ke dveřím a přívětivě se loučil: „Tak pro dnešek jsme hotovi, pane Antikriste.“<sup>86</sup>*

Postava Meursaulta je často chápána přesně tak jak ji vnímají jeho soudci v knize. Jako bezcitný, chladný jedinec. Podle mého je jasným příkladem absurdního hrdiny. Uvědomuje si bezvýznamnost, bezvýchodnost života, ale i přesto si svoji existenci určitým způsobem užívá, bez lží a přetvářky. *„Camusův absurdní hrdina však nekončí v zoufalství, Sisyfos nepáchá sebevraždu; Meursault, který žije jen přítomným okamžikem, je proto ve světě také intenzivně přítomen, a rozsudek, který ho připravuje o život, mu dává vědomí tohoto silného životního citu. Pojem „šťastné smrti“ tak získává ještě další, hlubší*

---

<sup>86</sup> Camus. A. *Cizinec*. s. 64-65

vyznění.<sup>87</sup> Meursault je tedy až na kost realistický, nic neočekává, sám se smíří se svoji popravou, neboť smrti by stejně neunikl, přijme ji jako něco nevyhnutelného, beze strachu. „...lék proti životnímu absurdnu leží kdesi v procesu a povaze života samého. Nikoliv sebevrah řeší, nýbrž jeho opak: odsouzenec na smrt. To jest: - prostě my všichni! Camusův Cizinec není tedy bizarní výjimkou úchylné lidskosti: právě na svém popravišti znamená Člověka.“<sup>88</sup>

Meursault neumírá jen kvůli svému zločinu, ale hlavně proto že nebyl schopen hrát správně „svoji hru“, chovat se k lidem tak, jak společnost očekávala. Meursault tedy bez žádného hrdinství souhlasí s tím, že zemře pro svoji pravdu.

---

<sup>87</sup> Loužek, M. (ed). *Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů*. s. 26

<sup>88</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 36

### 3.2.2 Mor

Knihy Mor, stejně jako Cizinec, či Nevolnost je psána realistickým stylem, který si činí nárok, na to být brán, jako pravdivý záznam situace. Touto situací je morová epidemie, jež se rozvinula v malém alžírském městě Oranu. Knihu Mor (La Peste) psal Camus v době druhé světové války. Válečná situace a celá válečná tíseň se tedy naplno projevila právě v tomto románu. Mor je zde metaforou pro stále rozpínající se vliv nacismu a okupace. Nacismus bývá totiž také označován, jako „Hnědý mor“ protože, stejně jako tato krutá nemoc, i on sužoval a ničil svět. Před zákeřnou nemocí, morem, stejně jako před tvrdým totalitním režimem si nikdo nemůže být jistý. Postihuje naprosto všechny.

Záznam dějů, které se odehrávají v morem sužovaném Oranu, je nejen varováním, ale také zároveň popisem extrémních situací, kdy jsou lidé nuceni sáhnout až na hloubku svého odhodlání a sil. Mor, stejně jako nacistická okupace odhalí pravý charakter každého člověka. Camus se sám stylizuje do postavy doktora Rieux, který se snaží se obyvatelům městečka pomáhat a být jejich nadějí, ne okázalým nasazením, velkými činy, ale postupně, krok za krokem a slovo za slovem se snaží zmírňovat hrůzu moru a jeho dopad na lidi v městečku. Stejně tak Camus, který se válečného konfliktu aktivně nezúčastnil, bojoval proti útlaku svým způsobem, literární prací, kritikou totalitního režimu.

V knize se objevuje několik výrazných, důležitých postav, od jejichž chování se odvíjí celý děj. Je velice zajímavé, že mezi žádnou hlavní postavu nezařadil Camus žádnou ženu, všechny hlavní postavy jsou muži, ani v žádné důležitější vedlejší roli, se zde žádná ženská figura nevyskytuje. V podstatě téměř jediné zmiňované ženy, jsou svázány s hlavním hrdinou románu, doktorem Rieuxem a jsou to jeho matka a manželka. Je možné z toho hlediska provést srovnání s Cizincem, zde se sice ženské postavy objevují, ale také spíše jako typizované role: matka,



milenka, než jako samostatně konající postavy. Výhradně mužské postavy v knize *Mor* převažují, možná proto, že Camus do nich projektoval své vlastní názory a postoje. Každá postava by tedy byla částí Camusovy osobnosti a složením těchto střípků dohromady by nám vznikl obraz autora.<sup>89</sup> Ovšem podle mého názoru se Camus spíše snažil exponovat všechny lidské postoje, které se v extrémní situaci moru mohou objevit a ženské postavy se mu tam jednoduše nehodily, neboť u nich nemohl, v této situaci tolik vykreslit hloubku charakteru.

*„Tak či tak jeví se Mor jako román experimentální, ne snad ve smyslu formalistickém, ani Zolovském, ale v uspořádání obsahu: řada „pokusných osob“ je postavena do stejné komplexní situace, která nevyhnutelně obnaží jejich základní, osudovou „pružinu“, a zkoumá se nejen rozmanitost a „rozptyl“ možných reakcí, ale také to, jak tyto osoby svou situaci samy chápou a jakými cestami dospívají k různým možným rozhodnutím.“<sup>90</sup>*

Prostřednictvím jejich jednání sledujeme to, jak se lidé, zastoupeni těmito typizujícími postavami, vyrovnávají s morem, reakce na něho jsou vskutku různé. Od snahy co nejvíce pomoci a zmírnit následky, která se objevuje, u již zmiňovaného doktora Rieux, až přes fanatickou radost a zvrácené přesvědčení o nástupu očištné apokalypsy u pátera Peaneloux. Páter má z počátku z celé tragické situace absurdní radost, v moru vidí zásah Boha, který se tímto snaží oddělit zrna od plev. Podobnou radost z nemoci má i Cottard, muž který zoufalství druhých využívá ve vlastní prospěch. Na rozdíl od těchto, naprosto negativních reakcí, jsou i tací, kteří, se stejně jako doktor snaží pomáhat, k nim patří Tarrou, přistěhovalec do města, který se sám dobrovolně přidává na stranu těch bojujících proti tragédii, ovšem na svoje rozhodnutí dramaticky doplácí.

---

<sup>89</sup> Loužek, M. (ed). *Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů.* s.27

<sup>90</sup> Loužek, M. (ed). *Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů.* s. 26-27

Další z postav, novinář Ramber je jasné vtělení zbabělce, který chce za každou cenu utéct, vyhnout se vší tragédii, tím, že morem sužované město opustí. Až později, když pochopí, že to není možné, přidává se na stranu, těch, kteří stále proti moru revoltují. Poslední postavou, tedy spíše figurkou je Joseph Grand. Je úředníkem tělem i duší, i on se pod vedením doktora Rieux zapojuje do záchranných prací, ale dělá to jen z povinnosti, jako něco nedůležitého. On sám má svůj vlastní osobní cíl, který je pro něho mnohem důležitější a podstatnější než umírající lidé.

Téma absurdity, které bylo velice silné v knize Cizinec, v románu Mor poněkud ustupuje do pozadí. Absurdita lidského života, ta běžná ubíjející každodennost, která byla útočištěm Meursaulta, je zde narušena morem. Otázka po smyslu lidské existence je zde tedy poněkud přetransformována. Autor zde neřeší fakt, jak žít s odhalením bezesmyslné lidské existence, tak jako v Cizinci, kdy si Meursault naplno uvědomoval bezcílnost svého života, existoval jen v přítomnosti a svým životem doslova proplouvat, naopak se zde zabývá tématem života a spolupráce lidí, které spojuje jediný cíl a tím je jejich přežití. *„A místo oné izolovanosti lidského jedince tváří v tvář smrti, která byla myšlenkovým tématem Cizince, bude nyní ústředním motivem solidarita těch, kdo bez iluzí čelí nelidské absurditě kolektivní pohromy.“*<sup>91</sup>

V Moru je znát touha po životě jednotlivých postav, i když každý tuto svoji touhu projevuje jinak. Panelouxova ohnivá kázání proti hříšníkům, by se také, ve své nejhlubší podstatě, dala brát jako opěvování života. Neboť páter si je jistý, že Bůh potrestá jen ty špatné, hříšné, ty, co nejsou hodni jeho milosti, zbytek a tedy i páter, budou žít v ráji. Jsou ti vyvolení, kterým se dostane jen to nejlepší. Snaha udržet si svůj život, či chránit životy ostatních se prolíná celým dílem. Absurdita lidského konání je potlačena touto dramatickou, extrémní situací. Mor

---

<sup>91</sup> Loužek, M. (ed). *Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů*. s. 61

tedy není přednostně dílo o absurditě či hledání lidské existence, jeho význam sahá mnohem dál.

*„Hodnota tohoto díla byla spatřována především v symbolu boje proti zlu, totalitě moci v době okupované Paříže. Camusovo město Oran, zachvácené morem, v němž jsou síly, které se zvedají k boji, ale také síly kolaborující, přesáhlo pouze tento význam. Je to zobrazení určité situace.“<sup>92</sup>*

Celý děj je vyprávěn neznámým autorem, až v závěru knihy se dozvídáme, že oním neznámým vypravěčem je doktor Rieux. Tento fakt ještě více podporuje domněnku, že se Camus s doktorem ztotožňuje a do jeho postavy přehrává svůj charakter, své pocity, a také svoji touhu být za dramatických okolností užitečný. Postavit se proti zlu a čelit mu.

Mor, stejně jako nacistický teror přichází postupně, nečekaně. Nemoc se v Oranu objeví přenášená krysami, které hynou všude po městě a svými blechami rozšiřují nákazu. Obyvatelé města se zpočátku snaží hrozbu ignorovat, chovat se tak, jako by žádná neexistovala, jako by fakt, že tuto začínající tragédii nikdo nepojmenuje, znamenal, že není, že brzy pomine a nikoho z přítomných se nebude týkat. To je však nesmysl, mor se po čase rozšíří a zasáhne do života všech lidí v městečku, nikdo si před ním není jistý. Ve chvíli kdy mor udeří v plné síle, si lidé konečně uvědomují, proti čemu stojí, ale je již pozdě, jejich počáteční liknavost znamená spoustu zbytečných obětí.

*„Naši spoluobčané neměli větší vinu než jiní, zapomněli pouze na skromnost a myslili, že pro ně je ještě všechno možné; předpokládali totiž, že pohromy jsou nemožné. Hleděli i dál svých obchodů, připravovali se na cesty a měli své názory. Jak by byli mohli pomyslet na mor, který udělal škrt přes budoucnost, cestování i diskuze? Považovali se za*

---

<sup>92</sup> Novozámská, J. *Existoval existencialismus? Výzva a ztroskotání J.-P. Sartra*. s. 140

*svobodné a nikdo nebude nikdy svobodný, pokud budou existovat pohromy.*<sup>93</sup>

Rieux tím, že první vyřkl slovo mor, udělal tuto situaci platnou, nenechal již nikoho na pochybách jak moc vážné to je. Pokud je něco vysloveno s jistotou a nahlas, nedá se tomu utéct. Po nutně prožitém strachu a panice, lidé docházejí k názoru, že mor porazí jen vzájemnou spoluprací a pomáháním si a tím také nad morem vítězí.

*„Věděl však, že tato kronika nemůže být kronikou definitivního vítězství. Mohla být pouze svědectvím toho, co bylo třeba udělat a co pravděpodobně ještě budou muset vykonat navzdory hrůze a její neúnavné zbrani, navzdory všem osobním bolestem lidí, kteří odmítají pohromy a nemohou se stát svatými, snaží se být alespoň lékaři.“*<sup>94</sup>

Doktor, je příkladem právě tohoto muže, muže bez fantazie, přehnaných gest, ale s velkým smyslem pro povinnost a neokázalou touhou pomoci, být lidský ve své nejhlubší podstatě.

Vítězství však není trvalé, mor sice odeznívá, ale ne úplně, stále jsou zachovány jeho částčky, tak jako podvratné myšlenky totalitního hnutí. Tragédie a chaos mohou klidně znovu vypuknout, někde jinde, v jiném městě, nebo až zde lidé zapomenou, z pohodlní, může nemoc zaútočit znovu s mnohem větší silou. *„Věděl, co rozjásaný dav nevěděl, co však je možno přečíst v knihách, že totiž bacil moru nikdy úplně nezaniká a nezmizí, že může po desetiletí zůstat zalezlý v nábytku a v prádle, že trpělivě čeká v pokojích ve sklepích, v zavazadlech, v kapesnicích a starých papírech a že možná přijde den, kdy mor, k neštěstí i poučení lidstva, probudí své krysy a pošle je umírat do nějakého šťastného města.“*<sup>95</sup>

---

<sup>93</sup> Camus, A. *Mor*. s. 36

<sup>94</sup> Camus, A. *Mor*. s. 245

<sup>95</sup> Camus, A. *Mor*. s. 245

Tuto pravdu si však uvědomuje uprostřed slavicího davu, nejspíše jen doktor Rieux. Lidé mají vlastnost rychle zapomínat a to zejména to špatné, ovšem před tím Camus varuje. Na mor, na totalitní moc se nemůže zapomenout, je třeba se jich obávat, vědět o nich a za každou cenu bránit jejich opětovnému návratu. I přes svoji skeptický postoj k smyslu lidského života, i popisu krutosti a lhostejnosti některých osob, zůstává Camus zejména člověkem s vysoce lidským přístupem a zájmem o každého jedince.

### 3.2.2.1 Mezilidské vztahy v knize Mor

V úvodu knihy je popsána situace v městečku Oran, která opravdu není příznivá, bují zde sebeláska, plytká zábava, tedy snaha lidí nějak vyplnit svůj život. Kritickým způsobem Camus říká, že tento způsob života není příznačný jen pro alžírské městečko Oran, ale pro celou tehdejší společnost.

*„...dnes je naprosto přirozené, že lidé pracují od rána do večera, a pak se pokoušejí utratit čas, který jim zbývá pro život, v kartách, kavárnách nebo tlacháním. Jsou však města a země, kde lidé občas tuší, že existují ještě jiné věci. Většinou to na jejich životě nic nemění. Jenže jednou měli tušení, a to je vždycky plus. Zato Oran je zřejmě město bez předtuch, tj. město zcela moderní.“<sup>96</sup>*

Oran je tedy běžné, dnes bychom řekli, konzumní město, kde lidé žijí spíše vedle sebe než spolu. Převládá zde spěch, nervozita, rivalita. Každý si hledí jen sebe a svých problémů. Nejsou schopni skutečných citů, vše je opatřeno pozlátkem konzumentarismu, velkými slovy a všude přítomným stresem, touhou dosáhnout víc, mít víc, být dál. *„Není proto třeba popisovat přesně způsob, jak se u nás lidé milují. Muži a ženy se*

---

<sup>96</sup> Camus, A. *Mor*. s.10

*bud' rychle vybíjejí v tom, čemu říkáme milostný akt, nebo se pouštějí do dlouhého návyku ve dvou... Z nedostatku času a uvažování jsou lidé v Oranu právě tak jako jinde nuceni milovat se, aniž si to uvědomují.*<sup>97</sup>

Podle názoru vypravěče doktora Rieux, mohou být v Oranu šťastní jen mladí a zdraví lidé, pro ně jsou připraveny všechny zábavy města, mohou žít v iluzi šťastného života plného lásky, kterou však nikdy nepoznají. Zde bych provedla malé srovnání s Camusovým hrdinou z knihy Cizinec s Meursaltem, který je citově prázdný, je to asociální muž žijící v přítomnosti, ale myslím si, že jeho vztah s Marií je opravdovější a víc naplněný citem, než zde popisované snahy oranských obyvatel naplnit svůj život tradiční láskou.

Lidé se naučili žít své banální životy, osvojily si určité zvyky, které město podporuje, babrají se ve svých životech a zapomínají na smrt. Ta je pro ně nepohodlná, snaží se jí ze svého myšlení naprosto vytlačit, přesvědčit samy sebe, že jich se to netýká. „...*Jak také myslet na umírajícího, chyceného do pastí za stovkami zdí praskajících vedrem, když v touž dobu všichni obyvatelé hovoří u telefonu nebo v kavárnách o směnkách, konosamentech a eskontu. Pak pochopíte, jak nepohodlná může být smrt, třeba moderní, přepadne-li člověka na místě vyprahlém.*“<sup>98</sup>

Tuto zdánlivou pohodu města však mor rychle zvrátí a doslova ji rozcupuje na malé části. Z určitého hlediska by se dalo brát, že tragédie městu prospěla, tedy ne městu, spíše lidem v něm. Je možné říci, že právě takový impulz lidé potřebovali, aby jejich životy dostaly nějaký smysl, řád a opustili hloupé a prázdné přežívání. Mor občany semkl, ukázal jim pomíjivost lidského života a bláhovost a marnotratnost jejich předchozího do sebe zahleděného žití. Tak, jak by jistě vyzdvihl páter Paneloux, přimkl lidi k Bohu, v podstatě je očistil. K této otázce se

---

<sup>97</sup> Camus, A. *Mor*. s.10

<sup>98</sup> Camus, A. *Mor*. s. 11

vyjadřuje také doktor Rieux, když mluví o moru a jeho morálnímu dopadu: „*Snad poslouží několika jedincům, aby charakterově vyrostli. Ale když člověk vidí to trápení a bolest, jaké mor přináší, musel by být šílený, slepý nebo zbabělý, aby se mu poddal bez odporu.*“<sup>99</sup>

Poměrně rozšířená myšlenka, že katastrofy upevňují vztahy mezi lidmi, objevují jejich lepší část osobnosti, a proto mají i ve své tragičnosti svoji kladnou stránku, však může být platná jen z obecného hlediska, kde se nehledí na jednotlivé oběti, pouze se historicky komentují okolnosti, kdy se bez soucitu jen sčítají mrtví a zaznamenávají jako prázdná čísla.

„*A protože mrtvý člověk má váhu, jen když ho někdo viděl mrtvého, sto milionů mrtvol roztroušených v průběhu dějin je jenom chýra ve fantazii. Doktor si vzpomněl na mor v Caïřradu, kde podle Prokopia zemřelo za jediný den deset tisíc obětí. Deset tisíc mrtvých, to je pětkrát tolik, kolik lidí se vejde do velkého kina.*“<sup>100</sup>

Takové množství mrtvých lidí je pro běžného člověka nepředstavitelné, nemají tváře, jsou to jen čísla, mrtvé věci, avšak stačí jen uvědomění, že každá tato mrtvá postava, neživoucí hora masa, měla svůj vlastní životní příběh, city, emoce, rodinu, které na této mrtvole záleželo, mrtvá čísla v záznamech takto dostávají podobu konkrétních lidí, které bych snad mohla znát, kteří by mi mohli být blízcí, není to jen anonymní masa. Proto není možné říct, že by mor či jakékoliv jiné tragédie byly nějakým způsobem prospěšné, ano jistě, možná mění společnost, ale, a to je důležité, zabíjí, a každá smrt ať kohokoliv je, následkem zamyšlení se nad obětí a jejím životem, špatná. Toto si doktor Rieux vážně uvědomuje a proto proti moru bojuje, lidé pro něho nejsou jen čísla, záznamy o úmrtích, jsou pro něho živoucími a trpícími bytostmi.

---

<sup>99</sup> Camus, A. *Mor*. s. 102

<sup>100</sup> Camus, A. *Mor*. s. 36-37

Mor v městečku Oran má v podstatě dvě části. Jeho příchod, kdy jen pár jedinců tuší a jsou si schopni a ochotni připustit nebezpečí nemoci, a poté již samotný průběh a boj se zákeřnou chorobou. Právě v počátku katastrofy je znát touha lidí mor ignorovat, dělat že není. Přesně takto se k moru staví také guvernér města Cádiz, jehož vlastní boj s morem zachycuje Camus ve své divadelní hře Stav obležení. Jak sám autor tvrdil, tato hra nemá být adaptací jeho románu Mor, ale i přes toto prohlášení nelze oběma dílům upřít jasné společné prvky. Obě města bojují s nákazou, jsou v karanténě a lidé v nich se musí s tímto stavem vypořádat. A právě první reakcí na objevení nemoci, je její naprosté popření. Neboť ve chvíli kdy, se nad španělským městem objeví kometa a lidé dostanou strach, že to znamená neštěstí, Guvernér zakáže veškeré obavy. Jde mu o jeho politickou moc, více než o občany.

*„Guvernér: Váš guvernér vás zdraví a raduje se, že vás vidí shromážděné jako obvykle na těchto místech, uprostřed zaměstnání, která přinášejí Cádiz bohatství a mír. Ne, naprosto nic se nezměnilo, a to je dobře. Změny mě zneklidňují, mám rád své zvyklosti.“<sup>101</sup>*

V knize Stav obležení, přistupují lidé k moru stejně různorodě jak v románu Mor. Farář vybízí k návštěvě kostela, modlitbě a vyznání se ze svých hříchů, čarodějka přesvědčuje všechny o tom, že její byliny nemoc zaženou, Diego hlavní hrdina celé hry revoltuje a požaduje tuto revoltu i po ostatních: *„Nemějte už strach, to je první podmínka. Vstaňte všichni, kdo můžete. Proč ustupujete? Hlavy vzhůru, nastala hodina hrdosti! Odhodte roubíky a křičte se mnou, že už nemáte strach. Ó svatá revolto, živoucí vzdore, hrdosti lidu, dej těm rdoušeným sílu svého výkřiku!“<sup>102</sup>* Diego zde představuje princip revolty, který je pro Camusovu filozofii důležitý. Snaží se, tak jako doktor Rieux pomáhat nemocným, ovšem Diego nemá to štěstí, jako doktor, kterého nákaza moru nepostihla, Diego

---

<sup>101</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 92

<sup>102</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 140



onemocní. Tento fakt je pro něho opravdu těžkou ranou, nejvíce trpí tím, že jeho majetnický vztah k Valerii, jeho milované nemůže být naplněn pod tíhou jeho blízké smrti. Začne svoji lásku téměř nenávidět a to proto, že se nemůže smířit s tím, že on zemře a ona bude žít dál. Láska je zde založena na zcela sobecké bázi. Nejdůležitějším aspektem hry je právě revolta proti utlačitelům, nezáleží, zda těmito utlačiteli jsou městští úředníci, kteří až do morku kostí uplatňují tvrdé byrokratické zásady, mor, Nicota, muž který představuje čistý nihilismus a cynismus nebo snad samotná Smrt. Diego stejně jako doktor Rieux bojuje proti těm, kteří se staví proti lidskosti. Druhým silným tématem je zde právě láska, motiv, který v Moru nenajdeme.

Guvernér města si stále není schopen připustit nebezpečí Moru, podceňuje tíživost situace, svým flegmatickým chováním dovolí celé situaci eskalovat. Vše dojde tak daleko, že je ze své funkce prvního muže Cádizu sesazen, místo něho se moci ujímá Nicota, absurdní absolutní vládce.

*Guvernér: „Všechno se urovná. Mrzuté je, že jsem měl jít na hon. Tyhle věci se vždycky přiházejí, když má člověk nějakou důležitou páci. Co si počít?“*

*První Alkald: „Nevynechte hon. Už jenom kvůli příkladu. Město musí vidět, jakou veselou tvář umíte ukázat v neštěstí.“<sup>103</sup>*

Podobně, jako prefekt města Cádiz, se k moru staví i vedoucí orgány Oranu. Nejsou schopni si připustit, že jde o mor. Raději si hrají se slovíčky a jsou schopni uznat, že jde o „nemoc podobnou moru“, na obrovské naléhání doktora Rieux je vydána vyhláška, ale místo toho, aby prefektura zavedla tvrdá opatření, byl plakát spíše informativní a k účelu obyvatelstvo uklidnit, vůbec nevystihoval vážnost situace. Vedení

---

<sup>103</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 97

města nemoc podcenilo, pro svoji zahleděnost a snahu nevyvolat paniku, podcenili počátek nemoci a mor se tedy mohl rozšířit. Kdyby bylo včasného zásahu, zřejmě by se něco takového nestalo.

### 3.2.2.2 Rozbor jednotlivých postav v rámci mezilidských vztahů

Jak jsem již uvedla, každá z hlavních postav této knihy se z tragédií vyrovnává jinak, po svém. Každý archetypálně vyjadřuje postoje, které lidé k extrémním situacím zaujmají. Od touhy pomoci až po strach a útek a naprosté podřízení se.

*„Vyskytlo se tehdy v našem městě mnoho nových moralistů, kteří chodili a říkali, že je všechno k ničemu a že je třeba padnout na kolena. Tarrou, Rieux a jejich přátelé jim odpovídali to a ono, závěr byl vždycky stejný: je třeba bojovat ať tak nebo tak a nepadat na kolena. Jádro otázky spočívalo v tom, zabránit co možno největšímu počtu lidí zemřít a přivyknout definitivnímu odloučení. Na to byl jediný prostředek, totiž potírat mor. Tahle pravda nebyla nijak objevná, byla pouze důsledná.“<sup>104</sup>*

Těch, kteří se zbaběle s morem smířili je spousta, ale těch co by nemoc vítali je velice málo, řekla bych, že pouze novinář Cottart. Ten jediný má z celé situace nezastřené potěšení. Nemohu si tedy odpustit hodnocení postav a podle mého mínění je Cottard zápornou figurou, která zachycuje až do krajnosti arogantního a do sebe zahleděného člověka. Zajímá se opravdu jen sám o sebe, svoji bezpečnost, a toto všechno je původem jeho strachu, ovšem nebojí se moru, ale lidské spravedlnosti. Ostatní lidé a jejich zájem v něm vzbuzuje paranoiu, neboť má pocit, že se o něho ostatní starají, jen z důvodu aby ho mohli udat úřadům a on by byl zatčen. Této skutečnosti, možnosti svého uvěznění se obává mnohem víc než nákazy.

---

<sup>104</sup> Camus, A. *Mor*. s. 108

Strach je také původem jeho radosti z moru, on, navzdory tragickým dopadům nákazy, nemoc vítá, je nadšený, když choroba naplno propukne a město se ocitne v karanténě. To čeho se opravdu obává, je to, že by mor nebyl vážný, byl jen planým poplachem a „odbyl se pouze deseti mrtvými.“<sup>105</sup> Na všechny kolem sebe Cottard pohlíží jako na potenciální donašeče. Je prototypem člověka, který se snaží uživit sám sebe malými podvody, za uzavřené situace městečka si přivydělává drobnou šmelinou. Je tedy mužem, který porušuje zákony, ale není ochotný za své činy nést zodpovědnost. Na nikom, kromě jeho samotného mu nezáleží.

*„Ale zrovna jsem četl tady ten román. Tam toho chudáka přijdou jednou zrána zničehonic zatknout. Starali se o něho a on o tom vůbec nevěděl. Mluvili o něm po úřadech, zapisovali jeho jméno do lejster. Myslíte, že je to správné? Myslíte, že mají právo tohle člověku udělat?“*<sup>106</sup> Na toto se ptá doktora Rieux, hledá u něho ujištění, alibisticky se snaží dokázat především sám sobě, že on je nevinný a že vše co dělá, činí správně. Na doktorovu lidsky míněnou starost vůbec nereaguje, neuvědomuje si, že je možné zajímat se o druhého jen proto, že vám, tak jako doktorovi, záleží na každém člověku. Mor ho zajímá jen jako překážka pro jeho případné věznitele.

*„Řekněte mi, pane doktore, kdybych onemocněl, vzal byste mě na své oddělení do nemocnice?“ „Proč ne?“ Cottard se pak zeptal, jestli se už stalo, že přišli někoho zatknout na kliniku nebo do nemocnice. Rieux odpověděl, že i to už se stalo, že vše závisí na pacientově stavu. „Spoléhám na vás,“ řekl Cottard.“*<sup>107</sup>

Cottard spoléhá na doktorovu solidárnost, on však něco takového postrádá, on sám nechce mít s nikým nic společného, tvrdí, že má

---

<sup>105</sup> Camus. A. *Mor*. s. 53

<sup>106</sup> Camus. A. *Mor*. s. 51

<sup>107</sup> Camus. A. *Mor*. s. 52

přátele, ale ti jsou jen známými a on se jimi ohání jako štítem své vlastní normality. Přítel je pro něho pouze člověk, který mu má co nabídnout, od kterého očekává protislužbu. Cottard je příklad muže, který je natolik ponořen sám v sobě, ve své sebelásce, že vůbec nevnímá nikoho kolem sebe. Lidé jsou pro něho pouze prostředky, stejně jako mor. On chápe tuto tragédii, jako situaci, která mu vyhovuje, dokonce pomáhá zastavit úřady, které po něm jdou, nevyužije ani možnost, odjet, utéct od moru, neboť nemoc není to, co ho děsí, ve svém sobectví, je naprosto přesvědčen, že on onemocnět nemůže. „...nevyužil jsem toho, protože nemám chuť odejet. Mám své důvody... Koneckonců jedno je jasné, že se tu cítím mnohem líp od té doby, co tu máme mor.“<sup>108</sup>

Další, velice fascinující postavou je Páter Paneloux, jako duchovní by měl zastávat roli utěšitele, podporovat své vyděšené ovečky. On však celou tragédii využije k pronášení ohnivých kázání, o trestu a smrti. Těší ho, když může děsit, být středem pozornosti, vykládat mor, jako boží trest. „*Bratři, potkalo vás neštěstí, bratři, zasloužili jste si je...*“<sup>109</sup>

Paneloux tedy využívá Boha pouze jako nástroj, jako Damoklův meč, který visí nad věřícími a nyní v plné síle udeřil. Takové přetvoření křesťanství, fanatické uctívání, je pro Camuse jasným znakem nesvobody, je to jen hlubší propad do absurdna, neboť nejde proti moru bojovat vírou. Víra je příliš abstraktní, je to jen iluze, na rozdíl od doktorovy hmatatelné pomoci, je Panelouxova víra jen snaha, společně s tělem, které ničí mor, zničit také ducha. Vyděsit malověrné, přinutit pokleknout a kát se, ne proto, že by to bylo k něčemu, že by se snad počet obětí zmenšil, ale proto, že je páter přesvědčen, že to Bůh chce. Páter, se z počátku knihy jeví jako někdo, kdo nemá lidi rád, jsou pro něho nehodní, on se vidí jako významný muž, kterého si Bůh vyvolil. „*Budete mláceni na krvavém mlatu bolesti a budete odhozeni*

---

<sup>108</sup> Camus. A. *Mor*. s. 114

<sup>109</sup> Camus. A. *Mor*. s. 78

s plevami.“<sup>110</sup> Ale v průběhu příběhu je stále více jasné, že má stejné cítění jako doktor, on také pomáhá, avšak jeho víra ho spíše brzdí, alibisticky mu ukazuje, že to co se děje, má takto být a on tedy bojuje mezi opravdovou starostí o člověka a svoji vírou.

Páter nedává věřícím ani tu špetku naděje, v tomto jejich současném životě. Neposkytuje jim možnost začít se kát, modlit k Bohu a tím se případně zachránit. Pro něho je již vše pevně dáno, a ti co mají zemřít, prostě zemřou, pokání je již nespasí. *„Dnes už není čas, kdy by vás mohla vést k dobru rada, bratrská ruka. Dnes je příkazem pravda. A cestu spásy vám ukazuje rudé kopí, to vás na ni strká. Tady, drazí bratři, se projevuje milosrdenství boží, jež do všeho vložilo dobro i zlo, hněv i slitování, mor i spásu. Ta morová rána, která vás drtí, vás zároveň zvedá a ukazuje vám cestu.“*<sup>111</sup>

Páter Paneloux v moru jasně cítí Boží pomoc a křesťanskou naději. Nežádá po svých ovečkách, aby konali, jednali, snažili se mor zastavit, zmírnit jeho následky, ne, podle něho a jeho víry ve všemohoucí bytost, se mají jen modlit: *„...doufal, že přes všechnu hrůzu těchto dnů a křik umírajících vyšlou naši spoluobčané k nebi jediné pravé křesťanské slovo, totiž slovo lásky. Ostatní udělá Bůh.“*<sup>112</sup>

Pro pátera je opravdu velice pohodlné zmiňovat Boha, vše svádět na něho a smířit se s tím, že on vše rozhodne, že ti co mají zemřít, zemřou a ostatní budou odměněni. Víra je v tomto případě, podle mého názoru určitou záminkou člověka, který z počátku nechce sám konat, on nemusí nic rozhodovat, nic dělat, to vše zařídila vyšší moc a on je jen jejím zvěstovatelem, ne však vykonavatelem. Jsou různé způsoby jak přijímat mor: *„...lze jej prostě trpně přijímat, a dost, jako jezuita, který jej*

---

<sup>110</sup> Camus, A. *Mor*. s. 80

<sup>111</sup> Camus, A. *Mor*. s. 81

<sup>112</sup> Camus, A. *Mor*. s. 82

odmítá lidsky vysvětlovat poukazem na prst Boží: mor je trestem, který dlužno snést.“<sup>113</sup>

„Camus je ateista proto, že křesťanství je mu především filozofií nespravedlnosti.“<sup>114</sup> Právě tuto nespravedlivost naplno uplatňuje páter, nezajímá ho konkrétní člověk jako takový, lidé jsou pro něho anonymními věřícími, jejichž životy jsou podřízeny Bohu a jako takové mají cenu, jen v tom smyslu, jakou jim tato vyšší síla přiřkne. Bůh na své ovečky uvalil mor, a podle pátera k tomu měl jistě důvod, oni se provinili a nyní následuje trest, proto revolta, boj proti moru by byl chápán jako rouhání proti Bohu. Ovšem tento Panelouxův Bůh, který na své věřící poslal tento trest, není bohem laskavým, nýbrž trestajícím a je tedy zlem. Během románu se ukáže, že páter se také snaží pomáhat nemocným a umírajícím. Stará se o ně, vidí tu neskonalou krutost, kterou nemoc způsobuje a stále, však věří tomu, že to vše je určitý Boží záměr. Stále si udržuje svoji víru, která mu však nepřináší žádnou útěchu. A o tomto vyšším záměru chce přesvědčit i doktora, možná mu poskytnout útěchu, určité vysvětlení, proč se tato celá katastrofa odehrává. Ovšem Rieux nevyžaduje takovéto utěšení, nepotřebuje víru ani lživou představu možné záchrany, chce jen bojovat a v rámci možností vyhrát, tak aby zachránil co nejvíc životů.

„Pobuřuje nás to, protože to přesahuje lidskou míru. Ale snad bychom měli milovat právě to, co nemůžeme pochopit.“ „Ne otče,“ řekl Rieux, já mám jinou představu o lásce. A jednou provždy odmítám milovat Stvořitele světa, v němž jsou mučeny děti.“<sup>115</sup>

V této situaci je i pro pátera opravdu těžké věřit, vyšší spravedlnosti, když tato síla dovolí smrt dětí a jejich utrpení.

---

<sup>113</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 52

<sup>114</sup> Černý, V. *První a druhý sešit o existencialismu*. s. 52

<sup>115</sup> Camus, A. *Mor*. s. 175

*„Pokud je totiž Bůh všemohoucí (a tím i vševědoucí), pak není nejvyšším dobrem, neboť odpovídá za veškeré zlo a utrpení v jím stvořeném vesmíru. Tehdy platí, že Bůh je „nejenom všemohoucí, je i nekonečně krutý a stvořil věť nikoliv, aby jej miloval, nýbrž aby si poskytl divadlo absurdního lidského utrpení.“<sup>116</sup>*

Další zajímavá figura, Joseph Grand, je úředník, doslova obyčejný muž, který si ve své obyčejnosti libuje. Není typem hrdinského člověka, tak jako Tarrou, nelibuje si v pomoci ostatním, ale i přesto, je jakýmsi sekretářem zdravotnických čet. On pomoc lidem, nebere jako poslání, také nezachraňuje v „první linii“, ale vzal na své registrační a statistické práce. Ke všemu se staví jako ke své povinnosti, jako k práci, která v ničem nevybočuje, nevyhýbá se jí, ale také ji nějak více neprožívá, bere ji jako automatickou. Když mu doktor Rieux děkuje, nechápe, proč to dělá, nerozumí jeho vděčnosti. *„Ale to zdaleka není to nejtěžší. Jednou tu máme mor, musíme se bránit, to je jasné. Kdyby všechno bylo tak jednoduché.“<sup>117</sup>*

Jeho cílem primárně není boj proti moru, ani pomoc ostatním, on je plně svázán se svojí prací na jediné větě. Neboť nedá se říct, že by psal román, sám přiznává, že pokračování není důležité, podstatné je pouze znění jeho věty. *„Chápejte to, pane doktore. Přesně vzato, je dost nasnadě volit ale a a. Těžší je vybrat si mezi a a pak. Ještě těžší je to s pak a potom. Ale docela jistě nejtěžší je vědět, má-li se napsat a nebo nemá.“* Neustálá sisyfovská práce na úvodní větě, je pro Granda útekem z reality světa. Ve svém životě má jen dva cíle, dobře a pečlivě vykonávat svoji práci a dovést svou větu k naprosté dokonalosti. Mor je pro něho pouhým narušením běžného denního režimu, bojuje proti němu. Ale ne hrdinsky prostřednictvím dramatických gest, naopak mravenčí snahou o přesné záznamy, dělá tedy jen to co je třeba, nic za to nepožaduje,

---

<sup>116</sup> Loužek, M. (ed). *Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů*. s.45

<sup>117</sup> Camus, A. *Mor*. s. 109

neočekává, nepropadá panice ani strachu z možnosti nákazy, toto je pro něho příliš vzdálené, on je naprosto pohlcen svoji amazonkou. Podle mého názoru, právě tento muž, který pomáhá, ne ze svého přesvědčení, kvůli víře, představám či svým ideálům, ale jen proto, že je to prostě nutné, se nejvíce blíží k tomu, být nazván hrdinou.

Hlavní postava a vypravěč v jedné osobě, doktor Rieux se snaží proti moru bojovat, revoltovat proti hrůze, kterou přináší. Není schopen se s ním smířit ani se smrtí, kterou přináší a také se snaží přimět ty, kolem sebe, aby také bojovali. Otázkou je proč toto vše dělá, pro nějaký cíl, naději? Řekla bych, že nikoliv, on nebojuje pro něco tak abstraktního, prostě chce zabránit bolesti. Utrpení, nemoc, či jakákoliv katastrofa, která způsobuje smrt malých dětí, pro něho není v žádném případě přijatelná. A i když se zdá, že jeho snaha mor potlačit, je naprosto marná, on nepolevuje. *„Není to již hlas jedince, který bojuje pouze o své právo na život nebo v osamělém útěku zachraňuje zbytky vnitřní existence, a který uvažuje pouze v rozměrech své vlastní porážky a svého zoufalství Individualismus ustupuje lidské solidaritě. Je třeba zavrhnout touhu po odpočinku a klidu...“*<sup>118</sup>

Doktorův přístup je tedy naprosto lidský, zajímá ho každý jedinec, utrpení každého z nás, kterému se, i za cenu vlastního pohodlí, bezpečnosti vždy snaží pomoci. Naváže přátelství s Tarrouem aniž by znal jeho příběh, váží si ho, ne proto kým byl, ale proto, kým je teď a pro pomoc, kterou Tarrou ostatním nabízí. Oba dva spojuje přesvědčení, že lidský život je jediné, na čem skutečně záleží. Tarrou, kvůli příhodě, která se stala v jeho minulosti, si uvědomuje absurditu lidského života, to že nemá žádný důvod ani cíl, on sám toto všechno postrádá. Nemá ani žádnou naději, ovšem toto mu nezabraňuje pomáhat, protože i když je vše nesmyslné, plané, jedině snaha zbavit lidskou bytost bolesti má určitý význam. Je to druh revolty, nepodlehnutí absurdnu, nepodlehnutí nemoci.

---

<sup>118</sup> Novozámská, J. *Existoval existencialismus? Výzva a ztroskotání J.-P. Sartra*. s. 140



V tomto jsou s doktorem společní. Rieux je absurdní hrdina, který i přes uvědomění si absurdity nepřestává revoltovat. „*Absurdní hrdina existuje, uvádí-li každou vteřinou znovu v pochybnost nespravedlivý svět, a bez naděje a bez oddechu napadá jeho nespravedlnost. Lékař Dr. Rieux ve velkém románu-tragédii „Mor“ je právě takový prostý „světec bez boha“.*<sup>119</sup> Uvědomuje si, že mor není tragédie, která by se týkala těch druhých, je mu jasné že tato nákaza, která přináší smrt je stálá, věčná. Mor je v podstatě sám život, uvědomění absurdity, je vir, který nám pronikne do žil a prostoupí nás svoji nákazou. Naše absurdní existence je tím pravým důvodem proč, musíme, tak jak nám říká Camus, musíme stále revoltovat. Život, v jehož průběhu můžeme být kdykoliv usmrceni, je právě, jako mor, akt, proti kterému nemáme žádnou trvalou zbraň, nemáme šanci vyhrát, ale stejně jako proti nákaze, tak proti jeho absurditě musíme stále bojovat, revoltovat. A za každou cenu být lidstvími. Toto si myslím je hlavní poslání celého románu, poslání, které v sobě nese právě doktor Rieux.

---

<sup>119</sup> Janke, W. *Filozofie existence*. s. 91

### 3.2.3 Caligula

V roce 37 se ve svých pětadvaceti letech ujímá vlády třetí z dvanácti římských císařů - Caligula. Po tragické události ztrácí víru ve smysl života a jako člověk vládoucí absolutní mocí dovádí do důsledku šílenou myšlenku o světě zbaveném všech jistot - kromě smrti. Předsevzetí a touha po dobré a spravedlivé vládě, se kterou se mladý císař ujímal moci, berou rychle za své a na jejich místo nastupuje neomalenost a zvrhlost neznající mezí. Caligulův život je ukončen po čtyřech letech vládnutí dýkami spiklenců.

Toto k historickým souvislostem samotné osoby císaře. Ovšem Caligula v Camusově podání není jen „obyčejným“ šílencem. Je mužem, který se chce vzepřít smrti, zapřít lásku a doslova změnit existenci všech, vymanit život z absurdity všedního dne, z umírání a neustálého nešťastného pachtění a povznést ho ke svobodě, kdy bude možné naprosto cokoliv. Tímto svým snažením se velice nápadně podobá Nicotě, muži z Camusovy divadelní hry Stav obležení. Oba dva jsou svrchovanými vládci, kteří svým poddaným rozkazují. *„Absurditu lze „zažít na nároží“, ale absurdními lidmi po výtce nejsou pasanti ani diváci, ale ti, kteří realizují svou konečnou nekonečnost“ tu na zemi: herci... donchuánové a dobyvatelé, dobrodruzi, lidé moci.*<sup>120</sup>

Nicota je ustaven jako zástupce Moru, má komunikovat s lidmi v jeho jménu, nesmyslnost tohoto postavení mu naprosto vyhovuje, on nic lidem nenabízí, mluví rozumně účelově, ovšem jsou to jen prázdná slova. On se také snaží změnit lidskou přirozenost, donutit je, aby se nebránili, aby se poddali moru, nechali se jím pohltit, jen žádný odpor. Stejně jako Caligulovi mu nezáleží na lidském životě. Obě divadelní hry jsou postavené na absurditě a na snaze ukázat nebezpečí moci a snahy mocných změnit svět. *„Camus byl „dobrodruhem absurdity“ a ve svých*

---

<sup>120</sup> Dubský, I. *Per viam. Statí a eseje*. s. 151

*uměleckých dílech nezapřel, že je navíc i jejím ‚Descartem‘. Ačkoli, ale - a to není bez absurdnosti – ‚objevil‘ absurditu v moderním životě, přece jen se nestal zakladatelem divadla, které se zrodilo již za jeho života a které si přisvojilo adjektivum „absurdní“, i když v poněkud jiném smyslu. A pro toto divadlo není Camusova dramatická tvorba divadlem ‚absurdním‘, ale existenciálním.“<sup>121</sup>*

Caligula je absurdním hrdinou, absurdním člověkem, uvědomuje si absurditu existence, bezcennosti lidského života. *„Je-li důležitá pokladna, pak není důležitý lidský život.“<sup>122</sup>* Toto je závěr, ke kterému nutně dochází, když mu jeden z jeho ministrů předkládá důležitost státní pokladny. Jako panovník rozhoduje o životě i smrti svých poddaných, jeho moc je absurdní mocí. Snaží se zvrátit běh světa, donutit lidi aby šli proti své přirozenosti, tam kde je důležitější pokladna než lidský život, je možné naprosto všechno. Caligula touží po pravém životě, oproštěném od lží, přetvářky a bezcílného bloudění. To co však zažívá je jeho vlastní krutost, kterou se snaží všeho dosáhnout, jeho logika je absurdní, ovšem svým způsobem nevyvratitelná. Když patricij nabídne svůj život za jeho, přijme ho a nechá muže zavraždit, nepohlíží na to, že patricij toto myslel jen jako lichotku, že nic takového nebral vážně. Pro Caligulu je to, co člověk říká podstatné a určující, nesnáší lži, avšak zesměšňuje pravdu, je až bolestně ironický, útočí na samotnou podstatu člověka, na lidskou přetvářku, zažitý zvyk. *„Jde o to, co není možné, nebo spíše o to, učinit možným to, co není možné.“<sup>123</sup>*

Caligulovo šílenství vzniká ve chvíli, kdy mu zemřela sestra, žena, kterou miloval, mohlo by se tedy zdát, že za jeho stavem stojí obrovský žal. Ovšem podle mého názoru to tak není, on měl vždy tento svůj druh „šílenství“, které však žádným bláznovstvím není, v sobě. Ale za života s milovanou bytostí to bylo potlačené, snažil se určitým způsobem žít

<sup>121</sup> Dubský, I. *Per viam. Statí a eseje*. s. 164

<sup>122</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 16

<sup>123</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 17

běžným životem, smrt však tuto snahu přerušila. Uvědomí si, že svět plný smrti, bolesti a absurdity není ten správný, ovšem lidé, kteří v něm existují, si v něm libují, jsou uzavřeni ve svých absurdních životech a bojí se z nich vyjít. Tuto možnost jim však Caligula nabízí, chce je donutit uvědomit si zbytečnost existence, dát jim vědět, že ve světě, kde je slovo panovníka jakkoliv hloupé a nesmyslné, pro všechny zákonem, je možné naprosto všechno. *„Caligula... postupuje systematicky: chce zničit řád, který je nejprve řádem císařství, pak morálním řádem a nakonec i řádem světa vůbec.“*<sup>124</sup>

Císař Caligula se nestaví proti životu, on miluje život, samotný život ve své nejhlubší podstatě, on odmítá pouze to, jak je náš život ponořen v absurdno, obklopen množstvím lží, omezeními, nesmyslnou bolestí, toto všechno je nesmyslné, absurdní a jen nám to brání v projevu naší svobody. Caligula se pokouší dosáhnout své svobody, stává se absurdním hrdinou a stejně jako Meursault svými činy nedocílí ničeho, ani jeden není schopen změnit zaběhlý styl lidských životů a jejich připoutání k marné existenci.

Proti Caligulovi vzniká odboj, je však zajímavé, že ho nevedou ti, kterým zavraždil někoho blízkého, ale muži, jimž sáhl na majetek, nebo je samé zesměšnil. To jsou ti, kteří nepochopili smysl jeho snah, snaží se vrátit ke starým pořádkům, k pohodlným lžím. Zachovat si pro sebe svět, ve kterém mohou žít, který obsahuje pravidla, jakkoliv absurdní či planá. Jejich revolta není proti Caligulově krutovládě, proti jeho vraždění, či mučení, na to jsou zvyklí, toto panovníci dělají, oni se stavějí proti jeho pravdě. *„Šílené císaře, ty my známe. Ale tento císař není dost šílený. Já na něm nenávidím to, že ví, co chce.“*<sup>125</sup>

Krutost podmíněnou samolibostí, touhou po moci, či touhou čistě ubližovat, by bylo možné omluvit, poddat se jí, tato krutost se dá pochopit,

---

<sup>124</sup> Dubský, I. *Per viam. Stati a eseje*. s. 152

<sup>125</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 23

omluvit šílenstvím, ovšem Caligulova krutost je jiná, není cílem, pouze prostředkem, není pro něho podstatná, je stejně nedůležitá jako lidé, jako jejich smrt. Caligulovi v podstatě nezáleží na tom, zda určitý člověk zemře, či ne, nebo jak zemře. Toto je na jeho konání nejvíc znepokojující, všichni lidé jsou pro něho vinni, nikdo pro něho není důležitý, ani on sám. Vše je bolestně absurdní a on tuto absurditu dovádí až na samotnou mez. *„Jakmile se člověk dostane do této situace, stává se sobě vlastním cílem. Jestliže něco chce mít, pak to musí chtít v tomto životě. Jestliže něčeho dobývá, jestliže něco překonává a nad něčím vítězí, pak je to tento život. A jestliže je to tento život, pak je to především jeho vlastní život a tak dobyvatel nedobývá žádný „svět“, ale překonává sám sebe. V těchto absurdních stavech se ovšem člověk cítí podoben Bohu.“*<sup>126</sup>

Caligulova logika a její nezvratnost, to je děs, možnost že by mohl uspět a všichni lidé by prohlédli, všichni by poznali, že život nemá smysl, ani žádné lidské konání, žádná pravidla či řád, toto by byl svět, kde by byl každý svobodný, avšak nevhodný k běžnému žití. *„Cherea: Musíme přece hájit tento svět, chceme-li na něm žít. Caligula: Tento svět není důležitý, a kdo to pozná, získává svobodu. A já vás nenávidím právě proto, že nejste svobodní.“*<sup>127</sup>

### 3.2.3.1 Mezilidské vztahy v knize Caligula

Scipion, muž, kterému Caligula dal zavraždit otce, by se dal považovat za někoho, kdo se ve vztahu ke Caligulovi nejvíce blíží označení přítel. Jejich přátelství je čistou ironií, která tkví v tom, že i přes počáteční touhu pomstít se, Scipion Caligulovi nakonec porozumí, není schopen se účastnit atentátu na něho, neboť chápe jeho pohnutky, možná s nimi nesouhlasí, ale jako jediný jim opravdu rozumí. Z počátku

---

<sup>126</sup> Dubský, I. *Per viam. Statí a eseje*. s. 151

<sup>127</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 17-18

se tomu brání, ale Caligula ho přesvědčí. „*Nemohu se rozhodnout a trpím tím. Ale daleko více trpím tím, čím trpí on. Všechno dovedu pochopit a to je celé mé neštěstí.*“<sup>128</sup>

Caligulova logika je jednoduchá, ale platná, on sám tvrdí, že se vyhnul několika válkám, které by naprosto zničily obyvatelstvo a proto je, podle něho, jen správné, když o mnoho méně lidí nechá zavraždit, dodržuje jen rovnováhu. Lidé jsou schopni smířit se s válkami, s věcmi, které vyvolané jedním člověkem zabijí po tisících, ale Caligulovo řádění nepřijmou, protože na rozdíl od válek je pro ně nepochopitelné, nemá žádný řád. Vraždění, které probíhá v intencích pravidelnosti je v jejich očích nutné a nijak nesmyslné. Caligula se snaží na tento rozpor upozornit, ukázat na to, že lidé každý den umírají, ať už z jakéhokoliv důvodu a proto smrt není nic nezvyklého, nic, co by se muselo setkat s odporem či překvapením.

Scipion nemůže Caligulu nenávidět, i když by jistě chtěl, nemůže se ani pomstít za vraždu svého otce, neboť tato pomsta, či trest, záleží jen na volbě slov, by ho neuspokojily. Jen by tím potvrdil Caligulova slova, víc by se utopil v absurdnu. Scipion je také jediný, který by mohl být schopen žít podle Caligulových slov, být naprosto svobodný, vysmát se hloupým nařízením i omezením života a žít jen tak jak si přeje on, tak aby byl zdánlivě šťastný. Scipion je tedy roztržštěn mezi původním obdivem ke svému vládci, hrůzou z jeho činů a následným pochopením toho, co dělá. Není schopen si zvolit, nemůže Caligulu zavraždit ani se mu pomstít, pravděpodobně ho s ním stále spojuje přátelství, které k němu cítí a také fakt, který si až bolestně uvědomuje, že si jsou s císařem ve své podstatě podobní. „...*přesto je ve mně něco, co se mu podobá. Srdce nám spaluje stejný žár.*“<sup>129</sup> Toto jsou Scipionova slova, ví, že ta síla, která se ukrývá v císaři a dovoluje mu provádět jeho činy až do naprostého absurdna, se

---

<sup>128</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení.* s. 57

<sup>129</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení.* s. 56

ukrývá i uvnitř něho. Caligulova logika mu není cizí, s hrůzou si uvědomuje, jak dobře všechno chápe, ovšem nepřijímá ji za svojí, má v sobě sílu vzepřít se řádu světa, ale neudělá to, na rozdíl od Caliguly stále soucítí s lidmi a není schopen krutosti a vraždění.

Cherea, další z Caligulových poddaných je hrdý muž, který se snaží za každou cenu zachovat řád. Ke Caligulovi, na rozdíl od většiny, necítí nenávist, nechce se mstít, neprojevuje vůči němu žádné velké emoce. Jasně a přímo Caligulovi do očí přiznává, že ho chce zabít jen proto, že mu přijde škodlivý. *„Mám rád jistotu a potřebuji ji. A se mnou většina lidí. Nejsou schopni žít ve světě, kde v jediné minutě se může z té nejpodivnější myšlenky stát skutečnost... Ani já nechci žít v takovém světě. Raději mám pevnou půdu pod nohama.“*<sup>130</sup> Cherea přiznává, že chápe císařovu logiku, ale nepřistupuje na ní, chce dál žít svůj život, zachovat přetvářku, lži a běžné lidské interakce, existovat uvnitř absurdity života, aniž by si ji uvědomoval. Ví, že pokud chce být šťastný, nemůže být svobodný, musí se podříditi běžnosti lidského života, nerevoltovat. Caligulu ve své podstatě uznává, ví, o co usiluje, ale nemůže s tím nikdy souhlasit, chce být šťasten a to může pouze, když bude žít tak, jako by jeho existence měla smysl.

Caligulovi jeho absurdní svoboda nedává štěstí, nemůže být šťastný někdo, kdo se staví proti všemu, kdo v nic nevěří a pro kterého lidský život nemá žádnou cenu. Tak odpovídá Caligula na otázku, zda absurdní svoboda znamená štěstí: *„Jistě... Bez ní bych býval spokojeným člověkem. Ale její zásluhou jsem dospěl k božské prozíravosti samotáře.“*<sup>131</sup>

Podstatným motivem celé hry je láska. Caligula miloval svoji sestru, také její smrt byla tím důvodem, kdy si uvědomil, že život není to podstatné, že nikdy nebude šťastný, dokud nebude svobodný a svobodný

<sup>130</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 52

<sup>131</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 71

bude tehdy, až uvede absurdno v realitu. Žena, která ho miluje a neopouští ani v jeho údajném bláznovství je jeho přítelkyně Caesonie. Caligula se, stejně jako všeho ostatního, vzdal lásky, nic pro něho tento cit neznamena. Toto však Caesonie nechápe, i přes svoji sobeckost je schopná Caligulu milovat, stojí mu stále po boku, jen přihlíží krutostem, které on páchá. Domnívá se, že právě její cit, by mohl být tou pohnutkou, pro kterou by se Caligula vzdal svého marného hledání svobody, své revolty a vrátil se zpět do své běžné existence. „...starost o tebe ve mně teď probudila tak silný cit, že už nezáleží na tom, že mně nemiluješ. Jenom bych chtěla, aby ses uzdravil, vždyť jsi ještě dítě. Celý život máš před sebou!“<sup>132</sup> Je si naivně jistá, že ona v nebezpečí není, že i Caligula má stále jakési city, soucit a že jí ušetří. Mýlí se, Caligula došel ve své revoltě tak daleko, že není schopen připustit, aby ji cokoliv přerušilo, city jsou pro něho nepodstatné, absurdní. Láska, stejně jako všechno je pomíjivá, objekt lásky zestárne, zemře, tato láska je pro Caligulu absurdní, nedůležitá, postrádá smysl, stejně jako všechno ostatní. Caesonii svým způsobem chápe jen jako věc, vhodnou pro pobavení na lůžku. Nemůže ji již vedle sebe snést, a proto ji uškrtí, tento čin, je však podle mého důkazem, že přece jen má nějaký cit, Caligula vnímá, děsí se lásky Caesonie, lásky, která by ho snad mohla změnit, citu, který by mu nedovolil upadnout do samoty a tedy potvrdit svoji absurdní vládu.

Caesonie, je pro něho ještě stálé spojení se starým životem, s životem v nesvobodě, v řádu, ve strachu, proto musí zemřít, dalo by se říci, že ji miluje, že k ní něco podobného lásce cítí, proto ji vraždí. „Caligulovi nejde o nic jiného než o „abstraktní moc“. Jestliže ji má dosáhnout, musí se oprostít nejen od pomýšlení na věčnost, ale i od všeho iluzorního, co by narušovalo jeho absurdní vazbu se světem. Musí zabít i ty, kteří ho milují... Ne, jen žádnou lásku – to je nutný důsledek

---

<sup>132</sup> Camus, A. *Caligula. Stav obležení*. s. 70



*absurdního císaře.*<sup>133</sup> Aby se osvobodil, musí dosáhnout nejzazší meze bolesti, zavražděním Caesonie vlastníma rukama této meze dosahuje, tímto činem se podle mne naprosto dotýká absurdna, právě tímto činem potvrzuje svoji roli absurdního hrdiny.

---

<sup>133</sup> Dubský, I. *Per viam. Stati a eseje.* s. 153

## 4 KOMPARACE

Existencialismus, jako filozofický směr je velice osobní záležitostí, říká se, že kolik existuje existencí, tolik je existencí. Velice záleží na osobním chápání, na osobnosti daného filozofa, na jeho vidění světa. Oba mnou rozebíraní autoři se v mnohém liší, i když základní myšlenky mají společné. Oba se shodují v tom, že existence nemá a vlastně ani nemůže mít žádný smysl. Lidská existence, stejně jako život je absurdní, bezvýhodná, jediné k čemu směřuje, je smrt. Ovšem tato filozofie není tak negativní, jak by se mohlo zdát, Camus se staví proti sebevraždě člověka, s tím, že každý, stejně jako Sisyfos, má snášet svůj úděl života a to tak, že bude žít podle svých zásad, nepodlehne absurditě a bude stále vzdorovat. Sartrův pohled je více pesimistický, člověk je vržen do světa, který si nevybral a zde je nucen existovat, nic však jeho život nemůže naplnit, vše je pouze iluzorní, i city. Mezilidské vztahy chápe Sartre velice sobecky. Lidé udržují vztahy mezi sebou z určitého důvodu, něco chtějí, potřebují. Tak jako Garcin se snaží sblížit s Estelle, ne proto, že by mu na ní záleželo, ale proto, že od ní požaduje potvrzení vlastní statečnosti. V Sartrově pojetí se každý člověk utváří prostřednictvím ostatních lidí, oni jsou pro něho zrcadlem, vše co člověk udělá, každá chyba, každé zlo, to vše se zrcadlí v očích ostatních.

Sartre ve své hře S vyloučením veřejnosti uvádí, že peklo jsou ti druzí. Ti druzí, ostatní lidé, nám tedy ubližují, činí náš život těžším, s lidmi kolem sebe podle Sartrova názoru nejde v poklidu žít, každý má své zájmy, každý sobecky myslí na sebe a ubližuje, někdy vědomky, občas aniž by o tom věděl. Tento Sartrův pohled je opravdu zajímavý. Antoine nestojí o nikoho, lidé jsou pro něho nedůležití, Garcin bez nich nemůže být, v místnosti z které není úniku, se snaží vytvořit si vztah, který však není možný. Naproti tomu Camusův doktor Rieux je člověk, který chce pomáhat za každou cenu, předvádí zde filozofii humanismu v praxi. Bojuje proti moru, i když si uvědomuje svoji vlastní bezmocnost, i přes to

věří v lidské dobro v to, že každý jedinec může jednat správně, a že každý jednotlivý život je důležitý. Bojuje proti absurdnosti moru, nenechá se jím pohltit. Stejně jako Sysifos, i on valí svůj kámen stále vzhůru, pomáhá lidem, léčí je a pokouší se vzdorovat smrti, i když ví, že je nevyhnutelná. Tím se liší od Sartrových hrdinů, kteří nebojují, jen se adaptují na situaci, pokouší se ji nějak ovládnout, přečkat.

Společným rysem všech hlavních postav, všech absurdních hrdinů, je jejich neschopnost projevat city, zejména lásku. Caligula Caesonii zabíjí, jen aby potvrdil svoji absurdní svobodu, vymanění se z řádu je pro něho důležitější než láska, která ho do sepjetí každodennosti vrací zpět, Antoine nemůže nikdy s Anny vytvořit vztah, jsou si navzájem až příliš podobní, proto se nemohou snést, společné soužití je naprosto nemožné, každý má jen svoji vlastní samotu. Ani hrdina povídky Zeď, i když miloval, si svoji lásku neudržel a to tváří v tvář absurditě skonu. Odsouzen k smrti nemůže milovat, láska a jakýkoliv cit je nepodstatný, nemůžou být pro něho důležité, pro něho již neexistuje nic, jen smrt. Smrt je hlavním motivem u Camuse, to ona ničí vztahy, zabíjí lásku, vše jí končí a tedy i veškeré možné pokusy o vzájemnou blízkost. Antoina a Anny nerozdělila smrt, jen jejich neschopnost soužití, ovšem vztah Marie a Meursaulta je smrtí pošlapán, zničen, bez jejího zásahu by pokračoval dál, Meursault by Marii neodporoval, těšil by se z její čisté aktuální přítomnosti a ona by dál žila ve své zamilovanosti.

Základním stavebním kamenem v myšlení a dílech obou autorů je absurdita, absurdnost života. Každý k ní však přistupuje poněkud odlišně. Camus absurditu přivádí do naprostých krajností, Caligula chce změnit řád světa, vymanit se z běžného života, popřít smrt, popřít lásku i spravedlnost, zavést naprostou svobodu, absurdní svobodu jedince, Mor je absurdní situace, ve které jsou lidé uzavřeni, mohou s nemocí bojovat a také bojují, ovšem vše se jeví jako marné, mor je jejich prokletím, jejich životem i když se může zdát, že odezněl, není pryč úplně, opět se vrátí a

s ještě větší silou může dál ničit. Sartrův hrdina Antoine prožívá stavy nevolnosti, uvědomění si absurdnosti své existence, ale i přesto není v tak nezvratné situaci jako postavy Camusovy. Antoine není od světa tolik oproštěn jako římský císař ani není hendikepovaný neschopností rozumět dění okolo sebe, tak jako Meursault. Jeho existence je pouze na něm samém, není uvězněn ani nakažen morem, na konci celé knihy téměř dochází ke smíření sama se sebou i se svojí existencí, je zde náznak možné naděje.

## 5 ZÁVĚR

Z rozboru vybraných děl jsem se snažila zformulovat, jakým způsobem vidí autoři, kterým se v této práci věnuji, tedy Jean-Paul Sartre a Albert Camus, mezilidské vztahy. Oba dva jsou zařazováni do stejného filozofického směru, ale jejich uvažování se v určitých bodech rozchází. Problémy, které s mezilidskými vztahy přímo souvisí, jsou nazírány dvěma různými pohledy. Ať už se jedná o neschopnost komunikace, odcizení, či naprostou absenci emocí u jednotlivých postav.

Nejvýznamnějšími mezilidskými vztahy jsou bezpochyby láska a přátelství, pohlížené ať v kladném slova smyslu, či jen jako neschopnost člověka tyto city vyjádřit, či opětovat. Právě touto problematikou se, kromě smyslu života, zabývají oba autoři. Vztahy mezi lidmi je fascinují skoro stejně, jako lidská absurdní existence. Postavy jejich knih jsou vystaveny často mezním zásadním situacím. Právě v těchto situacích se naplno vyjevuje jejich touha po ostatních a to, jak jsou schopni s nimi komunikovat a vyjádřit své city.

Díla Alberta Camuse, která jsem zvolila, v sobě zahrnují jeho základní myšlenky, včetně zásadních pojmů absurdity a revolty. Na základě těchto klíčových součástí jeho učení se ukazují také úskalí a překážky mezilidských vztahů. Lidé, kteří pochopili absurditu života, absurdní hrdinové, mají nepřekonatelný problém sdílet city s ostatními lidmi. Toto platí pro díla Caligula a Cizinec. Přátelství, láska, to pro ně nic neznamena, Caligula vraždí svojí milovanou, jen proto, aby se osvobodil, Meursault, i kdyby chtěl vyjadřovat své city, nemůže, není schopen reagovat běžnými interakcemi, je naprosto odlišný, jiný než lidé kolem něho. Oproti tomu Mor se z tohoto pojetí poněkud vymyká. Lidé, bojují s absurditou moru, revoltují proti němu, tato aktivita je spíše vrací do života, místo aby se zabývali svojí absurdní nesmyslnou existencí. Mor je

rozdílný právě touto vypjatou situací nakažlivé nemoci, naprostého převrácení životního smyslu a celé lidské existence. Proto zde otázka po smyslu lidského života nemá výsadní místo.

U Jean-Paula Sartra se především prohlubuje téma odcizení, jak sama sobě, tak druhým. V Nevlnosti tento jeho záměr eskaluje, i když samotný závěr knihy, podle mého názoru toto odcizení poněkud oslabuje. V povídce Zed' a ve hře S vyloučením veřejnosti se ukazují mezilidské vztahy a také následná komunikace mezi lidmi jako něco bezvýchodného, vyhroceného. Společným prvkem obou děl je to, že podstavy v nich jsou fakticky mrtvé, nikoliv zjevně tělesně, ale svým chápáním. Ibbieta si jasně uvědomuje fakt, že je odlišný než „živí“ lidé, ví, kdy zemře, to ho činí fakticky mrtvým. Obě díla vedou ke skeptickým závěrům.

Vybraná díla těchto autorů, tedy ukazují formy mezilidských vztahů, které jsou aplikovány do problematiky lidské existence. Jasně zde vystává otázka, zda, při uvědomění si vlastní smrtelnosti, bezvýchodnosti a nesmyslnosti své existence, má nějaký smysl pěstovat mezilidské vztahy. Oba autoři na toto odpovídají různě, Jean-Paul Sartre více skepticky. Ovšem i přesto zde určitá naděje zůstává, možnost, že právě mezilidské vztahy, city, jako láska a přátelství, mohou být právě tím, čím člověk, ve světě bez Boha, nevyvratitelné smrti a ubíjejícího stereotypu, vyplní svoji absurdní existenci.

## 6 RESUMÉ

My work is mainly about the problem of relationship between people how is caught in creation of two philosophers of french existencialism: Jean-Paul Sartre and Albert Camus. Both of them solve simillar themes but almost in different ways.

The main work of Sartre, which is about this theme, is Nausea. The writer tells story of man, who has problem with communication with another people. He sometimes wants to cooperate with some of them, but it seems impossible.

Camus wrote novel The Stranger. Main character, Mersault, doesn't have problem with another people, until the moment when he met one man in Marrocco. After they have an argument, he shot him. After this, the society judges him as a guilty man, who doesn't like any human.

Other two books which make big part of my work are The Plague of Camus and No Exit which Sartre wrote. Relationships are one of the most important thing of human life. In human society no one can live without interaction between other ones. At works of both authors is described the way how other people see the person has great importance to his selfdetermination.

For my work I use mostly novels and short stories which describe the problem of communication between people. Other works I use as supplement.

## 7 LITERATURA

CAMUS, Albert. Caligula. Stav obležení. 1. vyd. Přeložila Alena ŠABATKOVÁ. Praha : Orbis, 1965. 184 s.

CAMUS, Albert. Cizinec. 5. vyd. Přeložil Miloslav ŽILINA. Praha : Garamond. 2005. 122 s.  
ISBN 80-86379-94-9

CAMUS, Albert. Mor. 3. vyd. Přeložila Milena TOMÁŠKOVÁ. Praha : Garamond, 2007. 245 s.  
ISBN 978-80-86955-75-9

CAMUS, Albert. Mýtus o Sisyfovi. 1. Vyd. Přeložila D. STEINOVÁ. Praha : Svoboda, 1995. 186 s.  
ISBN 80-205-0477-X

CAMUS, Albert. Pád. 2. vyd. Přeložil Miloslav ŽILINA. Praha : Garamond, 2006. 112 s.  
ISBN 80-86955-31-1

ČERNÝ, Václav. První a druhý sešit o existencialismu. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1992. 152 s.  
ISBN 80-204-0337-X

DUBSKÝ, Ivan. Per viam: Stati a eseje. 1. vyd. Praha : Torst, 2003. 397 s.  
ISBN 80-7215-196-7

JANKE, Wolfgang. Filosofie existence. 1. vyd. Přeložil Milan SOBOTKA. Praha : Mladá fronta, 1994. 247 s.  
ISBN 80-204-0510-0



LOUŽEK, Marek (ed.). Albert Camus : Padesát let od úmrtí : Sborník textů. 1. vyd. Praha : CEP, 2010. 139 s.

ISBN 978-80-86547-88-6

NOVOZÁMSKÁ, Jana. Existoval existencialismus? : výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra. 1. vyd. Praha : Filosofia, 1998. 158 s.

ISBN 80-7007-108-7

SARTRE, Jean-Paul. Bytí a nicota. 1. vyd. Přeložil O. KUBA.

Praha : Oikoymenh, 2006. 717 s.

ISBN 80-7298-097-1

SARTRE, Jean-Paul. Pět her a jedna aktovka. 1. vyd. Přeložil A.J.LIEHM. E.DRMOLA. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. 692 s.

SARTRE, Jean-Paul. Slova. 1. vyd. Přeložila D. STEINOVÁ. Praha : Svoboda, 1992. 215 s.

ISBN 80-205-0270-X

SARTRE, Jean-Paul. Zed'. Nevolnost. 1. vyd. Přeložil Josef ČERMÁK.

Praha : Levné knihy, 2001. 462 s.

ISBN 80-7309-021-X

Existential Primer Albert Camus [online]. [cit. 2013-03-18].

Dostupný z WWW: <http://www.tameri.com/csw/exist/camus.shtml>

Existential Primer Jean-Paul Sartre [online]. [cit. 2013-03-18].

Dostupný z WWW: <http://www.tameri.com/scw//exist/sartre.shtml>

Jean-Paul Sartre – Wikipedia, the free encyclopedia [online].

[cit. 2013-03-18].

Dostupný z WWW: [http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul\\_Sartre](http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre)